

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

EUROPOS STUDIJŲ MAGISTRO PROGRAMA

DOMINYKA ZAVIŠAITĖ
II kurso studentė

**VIEŠOJI NUOMONĖ ES: VEIKSNIAI LEMIANTYS POŽIŪRĮ Į IMIGRACIJĄ. ŠVEDIJOS
IR DANIJOS ATVEJAI.**

MAGISTRO DARBAS

Vilnius, 2020

Magistro darbo vadovo išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....
(data)

.....
(v., pavardė)

.....
(parašas)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....
(data)

.....
(Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Magistro darbo recenzentas/ė:

.....
(v., pavardė)

Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:

Komisijos nariai:

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Zavišaitė D. Viešoji nuomonė ES: veiksniai lemiantys požiūrį į imigraciją. Švedijos ir Danijos atvejai: Europos studijų programos, magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas prof. dr. Gediminas Vitkus.

Reikšminiai žodžiai: viešoji nuomonė, imigracija, Danija ir Švedija, ekonominis modelis, tapatybės modelis, grėsmės teorija, kontaktų teorija, nuotaikų teorija, užuominų nustatymo teorija.

Šiame darbe aiškinamasi, kodėl įvairiapusiškai panašiose valstybėse, Danijoje ir Švedijoje, viešoji nuomonė imigracijos klausimu ženkliai skiriasi ir kokie veiksniai lemia neigiamo požiūrio į imigraciją susiformavimą. Įvairios apklausos yra įrodžiusios, kad Danijos piliečių požiūris yra labiau neigiamas, nei Švedijos piliečių. Bus siekiama nustatyti, kurios teorijos geriausiai paaiškina šį reiškinį.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas (dalyko rašto darbo, *semestrinio, bakalauro, magistro darbo pavadinimas*) yra:

1. Atliktas mano paties ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Dominyka Zavišaitė

TURINYS

ĮVADAS	6
1. VIEŠOSIOS NUOMONĖS FORMAVIMAS	8
1.1. EKONOMINIS MODELIS	8
1.2. TAPATYBĖS MODELIS.....	8
1.3. KITOS TEORIJOS	9
2. LITERATŪROS APŽVALGA	11
3. GALIMOS NEGATYVAUS POŽIŪRIO ATSIKADIMO PRIEŽASTYS	15
4. POŽIŪRIAI Į IMIGRACIJĄ: DANIJOS IR ŠVEDIJOS ATVEJAI	16
5. METODOLOGIJA	19
6. VEIKSNIAI, NULEMIANTYS POŽIŪRĮ Į IMIGRACIJĄ	20
7. TYRIMO REZULTATAI	49
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS	51
SUMMARY	52
LITERATŪROS SĄRAŠAS	53

ĮVADAS

Europos Sąjungoje 4.4% gyventojų (22.3 milijonai) yra gimę už jos ribų (Eurostat 2018), o ši statistika neįtraukia dar ir imigracijos iš kitų ES valstybių. Įvairūs karai (Irako, Sirijos ir kiti), darbo ar tiesiog geresnio gyvenimo paieškos per dešimtmečius pritraukė didelį mastą kitataučių į ekonomiškai stiprias valstybes Europoje. Migracijos srantai lėmė tai, kad ES piliečiai viena esminių grėsmių visoje ES pradėjo įžvelgti būtent imigraciją. Vien naujausiais 2019-ųjų metų Eurobarometro duomenimis (Eurobarometer 2019b) migracija buvo įvardinta kaip pati didžiausia problema visoje ES. Ankstesniais metais (pavyzdžiui, 2015a, 2017, 2018b) ES piliečiai turėjo tokią pačią nuomonę (Eurobarometer 2015b, Eurobarometer 2017, Eurobarometer 2018b). Šie duomenys parodo, kokia tai yra aktuali tema visos ES piliečiams.

Viešoji nuomonė – tai piliečių vyraujanti nuomonė įvairiais klausimais susijusiais su ekonomika, politika, ir kitais, kurią galima ištirti apklausų ar balsavimo pagalba. ES komisijos iniciatyva, ji buvo pradėta analizuoti dar 1973 metais, sukūrus Eurobarometro sistemą, kai tūkstančiai piliečių kiekvienoje valstybėje pradėjo dalyvauti apklausose siekiant nustatyti nuomonę klausimais, susijusiais su ES. Vienas iš viešosios nuomonės žymiausių tyrėjų ir kritikų yra Walter Lippman, kuris viešąją nuomonę matė kaip ydą demokratinėse valstybėse, nes dažnai piliečiai turi susidariusias nuomones, kurios neatitinka realybės (Lippmann 1922). Pagrindinė jo knygos „Viešoji nuomonė“ esmė yra parodyti tai, kad ką žmonės (piliečiai) supranta, nebūtinai atitinka tikrąjį išorinį pasaulį, nes tas supratimas (arba „paveikslėliai galvose“) sukurtas paties žmogaus per jo patirtį, jo aplinkinius, stereotipus, asmeninius poreikius (Lippmann 1922: 18). Nuomonei įtaką gali turėti dezinformacija, faktų nežinojimas arba suteikta neteisinga informacija. Šiai realybei taip pat daro įtaką ir kiti faktoriai: identitetas ir ekonomika. Ir visa tai sudaro skirtingą rezultatą įvairiose valstybėse, nes įvairiapusiskai panašios valstybės gali turėti labai skirtingus piliečių požiūrius, šiuo atveju, į imigraciją.

Viešoji nuomonė šia aktualia tema, imigracija, itin skiriasi kiekvienoje ES valstybėje. Esminis klausimas, kuris turi būti išspręstas: kodėl panašių valstybių piliečiai turi ženkliai skirtingas nuomones apie tą pačią problemą – imigraciją? Turint atsakymą, galima geriau suprasti, kas daro įtaką neigiamam nuomonės apie imigrantus formavimui, o tai galėtų padėti ieškoti išeičių, kaip įvairiose valstybėse visuomenė galėtų priimti imigrantus labiau teigiamai. Tai aktualu dėl to, kad imigrantai galėtų geriau integruotis visuomenėje arba būtų mažiau diskriminuojami. Taip pat ši analizė svarbi, nes gali padėti geriau suprasti, kodėl imigracija vienoje valstybėje matoma kaip didesnė grėsmė, nei kitose. Pagrindinį klausimą padės atsakyti lyginamoji dviejų valstybių analizė. Pasirinktos valstybės, Danija ir

Švedija, yra artimos socialine, politine ir ekonomine struktūra, bet viešoji nuomonė šiose valstybėse imigracijos klausimais akivaizdžiai nesutampa.

Panašias analizes yra atlikę daugelis akademikų, tačiau dažniausiai lygindavo tik kelis aspektus. Pavyzdžiui, Jens Hainmueller Daniel J. Hopkins (2014) lygino, kuris faktorius, ekonominis, ar kultūrinis, daro didesnę įtaką neigiamam nuomonės apie imigrantus susiformavimui. Nors pagrindinį faktorių įrodė esant kultūrinį, ekonominis faktorius turi įtakos tuo atveju, jei imigrantas nėra siekiantis dirbti, bet pasikliauja valstybės gerovės sistema. Taip pat šuos faktorius lygino Maruice Mangum ir Ray Block Jr. (2018), jų rezultatuose identitetas taip pat buvo svarbesnis faktorius nei ekonominis, nes identiteto išsaugojimo svarba daro įtaką net ir ekonominių interesų užtikrinimui. Grėsmės ir kontaktų teorijas lygino Yvonne Markaki ir Simonetta Longhi (2019), kurios rado įrodymų, kad konkurencija darbo rinkoje, ypač tarp mažai įgūdžių turinčių darbuotojų, kelia neigiamas asociacijas imigrantų atžvilgiu, tačiau jos paneigė, kad dėl padidėjusios imigrantų populiacijos ir atsiradusio dažnesnio su jais kontakto turėjimas turi įtaką teigiamam nuomonės formavimui.

Lygindami po du ar tris faktorius akademikai išanalizuoja tik dalį galimų priežasčių nustatyti požiūrių susiformavimo įtakai, todėl šiuo darbu tikimasi įtraukti daugiau šių priežasčių, įvertinti pačias garindines ir pažvelgti į problemą plačiau. Taip pat, kol identiteto ir ekonominės priežastys yra dažniausiai analizuojamos, kiti svarbūs faktoriai, kurie yra ne mažiau svarbūs, lieka neįtraukti, todėl tai ir bus siekama atlikti.

Tolimesniame darbe bus siekiama pristatyti teorijas ir jų pagrindinius argumentus. Be identiteto (arba tapatybės) ir ekonomikos teorijų bus pridėtos kitos: užuominų nustatymo, grėsmės, nuotaikų bei kontaktų teorijos. Taip pat bus pristatyti pagrindiniai argumentai, kuriais jos yra paremtos, o literatūros apžvalgoje bus pateikti atliktų tyrimų šia tema rezultatai bei išvados. Pagal nustatytus pagrindinius argumentus literatūroje bus iškeltos hipotezės, kurios, lyginant dviejų valstybių, Danijos ir Švedijos, atvejus, bus tikrinamos pasitelkiant apklausų rezultatus. Šiame darbe viešosios nuomonės rezultatai bus paremti atliktomis kiekybinėmis analizėmis, kurias parengė Eurobarometras, European Social Survey, Gallup International. Tai plačiausio masto pagal dalyvių skaičių ir pagal klausimų įvairovę apklausos, kurios bus pritaikytos norint atsakyti, kokios nuomonės vyrauja Danijoje ir Švedijoje bei jos bus palygintos. Palyginant apklaustųjų nuomones imigracijos klausimais, bus galima pamatyti, kuriais atvejais piliečių nuomonės išsiskiria ir taip išsiaiškinti, kurios hipotezės bus patvirtintos.

1. VIEŠOSIOS NUOMONĖS FORMAVIMAS

Šiame skyriuje bus išskirtos pagrindinės teorijos, kuriomis siekiama paaiškinti, kokie veiksniai lemia viešosios nuomonės formavimą. Tyrimuose didžiausias dėmesys skiriamas ekonominio ir tapatybės modelio aiškinimams. Šiame darbe bus siekiama ištirti, kuri geriau iš šių teorijų paaiškina viešosios nuomonės susiformavimą ir ar jos apskritai paaiškina šį reiškinį, o gal yra svarbesnių paaiškinimų? Kitos teorijos, kurios bus įtraukiamos į šį tyrimą yra užuominų nustatymo, nuotaikų, kontaktų ir grėsmės teorijos. Taip pat dėl didelio teorijų skaičiaus bus pristatomi tik jų patys pagrindiniai teiginiai ir idėjos. Visos jos bus aiškinamos iš sociotropinės perspektyvos – valstybės lygmeniu.

1.1. Ekonominis modelis

Pagal ekonominį modelį, ekonominė valstybės situacija gali nurodyti, kokia yra valstybėje vyraujanti nuomonė apie laisvą asmenų judėjimą ir imigraciją. Neoklasikinė ekonomikos teorija pagal valstybinį lygmenį aiškina, kad tarptautinė darbo jėgos imigracija iš esmės priklauso nuo šalių darbo užmokesčio skirtumų, todėl labiau ekonomiškai išsivysčiusios valstybės nevertina imigracijos kaip ekonominės naštos. Jei šalyje yra mažas darbo užmokestis, imigracija nebus priimtina taip teigiamai, kaip valstybėse, kur darbo užmokestis ir darbo lygis yra aukštesnis (Kurekova 2011). Iš kitos pusės, imigracijos procesai yra sudėtingi, nes ir imigracijos pasekmės darbo rinkai yra sudėtingos ir priklauso nuo tokių veiksnių kaip imigrantų įgūdžiai, nedarbo lygis šalyje, įstatymai darbo rinkoje ir kiti veiksniai. Vis dėl to, stipri konkurencija darbo rinkoje dėl darbo vietų, darbo užmokesčio ir darbo sąlygų skatina priešišumą imigracijai. Ekonominio nuosmukio laikais konfliktai gali būti lengviau aptinkami. Vis dėlto, kuo geresnė asmeninė ekonominė gerovė arba kuo didesnė juntama asmeninė nauda, tuo mažesnis priešišumas imigracijai.

1.2. Tapatybės modelis

Kai kurie mokslininkai teigia, kad ypač imigracijos klausimais, identitetas (tapatybė) turi netgi didesnę įtaką nei ekonominiai išskaičiavimai (pavyzdžiui, Thielemann 2001). Dėl imigracijos dydžio piliečiai gali suvokti Europos integraciją ir imigraciją kaip grėsmę tautinei valstybei. Dėl to žmonės atsiskiria į „grupes“ tarp vienos tautos ir imigrantų. Pagal šią teoriją svarbu yra pabrėžti iš kur atvykęs imigrantas – iš panašios kultūriškai valstybės ar ne. Pavyzdžiui, demokratija, individualizmas,

sekuliarizmas, liberalizmas ir krikščioniškasis pilikimas yra vertybės, kurios apibrėžia vakarų civilizaciją, todėl imigranto iš panašių vertybių turinčios valstybės atvykimas turi mažesnę riziką vietinės kultūros įtakai, negu kaip imigranto iš valstybės turinčios visiškai priešingas vertybes, tokias kaip individualumo opresija, religijos ir valstybės neišskiriamumas valstybių valdyje bei, žinoma, didžiulis susitelkimas į religiją (Lindekilde ir Mouritsen 2007; Jensen 2008). Ypač esant nepalankioms sąlygoms (pavyzdžiui, migracijos krizė), gali kilti priešingas požiūris, kuris sukelia priešišumą ir didina išankstinius nusistatymus prieš imigrantus (Azrout et al. 2013: 482). Imigracija, pagal šį modelį, yra rizika išlaikyti tautinį identitetą.

1.3. Kitos teorijos

Užuominų nustatymo teorija

ES yra ištis sudėtinga institucijų visuma, kuri sprendžia taip pat sudėtingus klausimus, todėl teorija aiškina, kad pilietis, jei jam trūksta informacijos, įvertins ES sprendimus pagal nacionalinį kontekstą arba pagal partijos ištikimybę (Puchala 1970; Hobolt ir de Vries 2016). Pavyzdžiui, žmonės, balsuojantys už partiją, turinčią euroskeptišką programą, gali būti mažiau palankūs ES ir jos priimamiems sprendimams, kad ir imigracijos klausimais. Kalbant apie partijos ištikimybę, yra tikėtina kad labiausiai piliečiai palaikys tuos požiūrius ir įstatymus, kuriuos palaiko jų partija (Wildgen ir Feld 1976). Taigi, partijos priklausomybė yra vienas iš indikatorių galinčių nustatyti piliečių požiūrius.

Nuotaikų teorija

Ne vienas akademikas yra iškėlęs teoriją, kad iš tiesų piliečiai daugelyje sričių (politika, ekonomika) turi mažai žinių ir dėl to turi susidariusias nuomones neatitinkančias realybės (Lippmann 1922). Buvo atliktas tyrimas, kuris parodė, kad (priklausomai nuo valstybės) apie 50-70 procentų apklaustųjų visiškai nesidomi politika (Gaxie et al. 2013). Kadangi domimasi nėra, viešoji nuomonė yra lengvai paveikiama įvairių faktorių, kurie nebūtinai nurodo naudą visuomenei (Niedermayer et al. 1995). Gabriel Almond (1970) nuotaikų teorija buvo pritaikyta JAV užsienio politikos klausimais ir buvo įrodyta, kad piliečiai mažai domisi ir mažai supranta užsienio reikalų klausimus, tačiau vadovaujasi labiau nuotaikomis, nei žiniomis. Nuotaikomis, turima omenyje tai, kas populiariai skelbiama per žiniasklaidą ar socialinėje aplinkoje ir ypač įvairių krizių laikotarpiu. Dėl to piliečiai gali

būti pasipiktinę dėl užsienio reikalų sprendimų, net įniršę, tačiau nuomonė tebus paveikta tuomet vyraujančios nuotaikos, bet neatitikti faktų.

Vienas iš pagrindinių veiksnių, kuris papildo teoriją, yra žiniasklaidos įtaka nuomonės suformavimui. Žiniasklaida turi galimybę formuoti tiek teigiamą, tiek neigiamą nuomonę (Norris 2000; Kosho 2016). Pavyzdžiui, jei asmuo yra linkęs skaityti euroskeptišką spaudą, toks požiūris ir bus labiau tikėtina susiformavęs, nei jei jis skaitys pro-europietišką spaudą (Carey ir Burton 2004). Taigi, jei pilietis neturi pakankamai žinių tam tikrais klausimais, tuo atveju nuomonę gali padėti suformuoti ir kiti veiksniai: žiniasklaida, pasitikėjimas nacionalinėmis institucijomis, nacionalinis kontekstas ir partijos ištikimybė. Turimos žinios apie įvykius yra svarbus indikatorius nustatant asmens požiūrį į migraciją.

Grėsmės teorija

Grėsmės teorija (Blumer 1958) yra glaudžiai susijusi su ekonominiu modeliu. Ji aiškina, kad pernelyg didelė imigrantų populiacija kelia konkurencingumą dėl įvairių išteklių (dažniausiai materialinių) ir politinės įtakos. Tai glaudžiai susijęs su ekonomika, nes vietiniai gyventojai esant dideliame imigrantų srautui jaučia grėsmę prarasti finansinę gerovę, taip pat ir politinę. Ši teorija išsiskuria tuo, kad anti-imigraciniai požiūriai gali tapti akivaizdesni, kai imigrantų grupės dydis ir antplūdis yra labiau matomi ir staigūs. Kitų žmonių grupės staigi migracija gali padidinti konfliktų riziką, nes kuo didesnė mažumų grupė, tuo greitesni pokyčiai valstybėje.

Kontaktų teorija

Kontaktų teorija, priešingai nei grėsmės teorija, nurodo, kad tarpusavio kontaktas ir asmeniniai santykiai su kitokio identiteto asmenimis (imigrantais) daro įtaką požiūriui į imigrantą suformavimui. Tiksliau, kiek dažnai tenka bendrauti su imigrantais, kiek daug, su kiek imigrantų ir kokios rasės imigrantais, gali nulemti asmens požiūrį į imigraciją. Allport (1954) tyrimas yra įrodęs, kad tuometinis ES jaunimas buvo labiau pro-europietiškas ir mažiau nacionalistiškas už jų tėvų kartą todėl, kad šis jaunimas buvo dažniau apsuptas imigrantų beaugant ir jiems nuo pat vaikystės teko dažniau susidurti su kitataučiais, kas tapo labiau įprasta nei tėvams. Taigi, kuo didesnė interakcija, tuo didesnis palankumas tiek tolimesnei integracijai, tiek imigracijai.

2. LITERATŪROS APŽVALGA

Literatūros apžvalgoje bus peržiūrėti įvairūs atlikti tyrimai, kuriuose buvo analizuojamos priežastys, lemiančios viešosios nuomonės susiformavimą imigracijos klausimais. Teorijos, kurios buvo pristatytos, bus išsamiau išanalizuotos, kritikojamos. Svarbu pabrėžti, kad įvairūs tyrimai teorijas atmetė, o kiti jas papildė, ir taip galima matyti nemažą sąrašą rezultatų, kurie parodo, koks išties viešosios nuomonės klausimas yra komplikuoatas.

Valstybės ekonomika, kaip faktorius, nulemiantis požiūrį į imigraciją, buvo tiriamas ne vieną dešimtmetį. Pagrindė teorija, kuri jau buvo pristatyta, kad stipri ekonomika (mažas nedarbas, puikus darbo užmokestis ir kt.) yra svarbus faktorius, nulemiant požiūrį į imigraciją. Taigi, vietinių gyventojų ir imigrantų ekonominę konkurenciją gali mažinti/didinti ekonominės sąlygos šalyje ar regione (Kurekova 2011; Money 1997). Pirmiausia, nedarbo padidėjimas skatina darbo rinkos konkurenciją tarp vietinių ir imigrantų. Taip pat, vietinių gyventojų ekonominė nelygybė sumažina tikimybę imigraciją vertinti teigiamai. Be to, ekonominio nuosmukio atvejais neigiamas požiūris gali padidėti.

Vis dėlto, šie tyrimai susilaukia nemažai papildymo arba kritikos. Pavyzdžiui, galima papildyti konkrečiomis visuomenės grupėmis, kurios tikėtina, kad gali būti labiau priešiška nusiteikusios. Kalbant apie konkurenciją tarp vietinių gyventojų ir imigrantų dėl gerovės valstybės išteklių, valstybės pajamų perskirstymas per mokesčius ir pervedimus ypatingai svarbus asmenims, kuriems gresia nedarbas, vyresnio amžiaus gyventojams ir turintiems minimalias pajamas – tiems, kurie labiausiai priklausomi nuo valstybės išmokų (Lipset ir Marks 2001). Tai paaiškina ir daugiau tyrimų, pavyzdžiui, priešprieša didesnė prieš imigrantus yra tada, kai jie yra nelinkę įsitraukti į darbo rinką, integruotis ir tokiu būdu prisidėti prie mokesčių valstybei mokėjimo, o yra priklausomi nuo priimančios valstybės paramos (Bay et al. 2013). Šis tyrimas ekonominio modelio pagrindu netgi labiau paneigia pagrindinį argumentą, negu jį papildo, nes paaiškina, kad imigrantai (piliečių nuomone) gali turėti didelę naudą, jei yra tinkamai integruoti darbo rinkoje.

Taigi, yra daugelis tyrimų (pavyzdžiui, Brinegar ir Jolly 2005: 159) įrodžiusių, kad jei šalyje yra didelis nedarbo skaičius, tuo didesnė tikimybė, kad bus palaikoma anti-imigracinė pozicija. Imigracija gali šalyje būti vertinama kaip nauda užpildyti trūkstamas darbo vietas, arba priešingu atveju, finansinė našta dėl susidariusių išlaidų išlaikant nerandančius darbo asmenis (Markaki ir Longhi 2013). Taip pat, jei imigracijos srautas yra didelis, tai gali daryti įtaką ne tik turimoms darbo vietoms ar darbo užmokesčiui, bet ir turimai gerovei, tokiai kaip socialinė apsauga ar švietimas (Hooghe ir Marks 2005: 418). Ypatingai mažiau pasiturinčiose valstybėse resursų paskirstymo klausimas kelia nerimą

piliečiams, nes valstybės resursai paskirstomi ir imigrantams Taigi, imigrantai tampa konkurentais dėl ekonominio išskaičiavimo ir grėsmės asmeninei finansinei gerovei.

Kita ekonominio modelio pusė apima visos valstybės ekonomines perspektyvas. Tai yra svarbus ekonominio modelio papildymas, kuris susieja ryšį tarp integracijos ES ir imigracijos. Tiksliau, pagal piliečių požiūrį į ES, jų matomą naudą susijusią su ES naryste, pavyzdžiui, kaip prekybos ar ES biudžeto svarba nacionalinei ekonomikai. Todėl, modelis paaiškina tai, kad labiau tikėtina, kad asmuo, kuris naudojami integruota Europos rinka, labiau remia ES bei labiau pasitiki ES priimamais sprendimais bei didesne integracija (Ray 2006: 266; Hooghe ir Marks 2003). Jei yra stiprus palaikymas tolimesnės ES integracijos, tai reiškia ir mažesnę priešišumą imigracijai, nes laisvas asmenų judėjimas yra viena iš keturių laisvių, kurias užtikrina ES (Anderson and Reichert 1996: 236). Taigi, jei valstybėje dauguma yra linkusi pasisakyti už tolimesnę ES integraciją, dauguma taip pat bus labiau linkusi pasiskayti ir už imigraciją. Be to, rezultate didesnę įtaką turi tik dedesnes pajamas ir aukštesnį išsilavinimo lygį turintiems piliečiams (Gabel 1998). Apibendrinant, ekonominį modelį galima aiškinti per įvairias prizmes, pradedant valstybės ekonominio išsivystimo lygiu, nedarbo valstybėje lygiu, baigiant sąsajų su ES ekonominės naudos įžvelgimu.

Iš kitos pusės, yra tyrimų, kurie paneigia, kad ekonomika gali būti tarp svarbiausių priežasčių padedančių suformuoti požiūrius. Pavyzdžiui, identiteto ar kultūrinis aspektas yra sulaukęs dar daugiau dėmesio. Tyrimai įrodo, kad būtent noras išsaugoti savo kultūrą ir tradicijas labiau nei bet kurie kiti faktoriai daro įtaką priešiškumo imigracijai atsiradimą. Pavyzdžiui, Jans Hainmueller ir Daniel Hopkins (2014) tyrime buvo peržiūrėta 20 metų laikotarpio analizės, atliktos 24-iose valstybėse Šiaurės Amerikoje ir Vakarų Europoje. Pastebėta, kad daugelis tyrimų atmeta ekonominius veiksnius, tokius kaip konkurenciją darbo rinkoje. Nustatyta, kad labiausiai dėl darbo vietos praradimo nerimą patiria žemos kvalifikacijos darbuotojai, nors dažniais atvejais būtent aukštos kvalifikacijos darbuotojai yra lengviausiai pakeičiami imigrantų. Šis tyrimas paaiškina, kaip susirūpinimas dėl imigracijos yra labiau susijęs su savo kultūros/identiteto išsaugojimu nei susirūpinimu dėl asmeninės ekonominės gerovės. Keliama grėsmė gali būti simbolinio pobūdžio ir kilti dėl susirūpinimo prarasti tam tikras vertybes ar gyvenimo būdą. Tokiu būdu vietiniai gyventojai gali turėti moralinio pranašumo jausmą ir taip pateisinti turimą neigiamą požiūrį (Sidanius 1993).

Teorijos, susijusios su identitetu, aiškina, kad kuo labiau pilietis save laiko „europiečiu“ arba ir „europiečiu“, ir savo šalies piliečiu, arba bent neapibrėžia savęs euroskeptišku, tuo labiau tikėtina, kad palaikys tolimesnę ES plėtrą ar vystymąsi (Leudtke 2005). Kiti tyrimai parodo, kad kaip tik tie, kurie pasižymi stipriu nacionalinio identiteto jautimu, yra netgi labiau linkę identifikuoti save su Europa ir būti „europiečiu“ (Hooghe ir Marks 2003). Identiteto ar tapatybės formavimas kyla iš

priklausomybės jausmo, kuris gali būti susijęs su identiteto išlikimo klausimu. Šią teoriją papildantys tyrimai yra nustatę, kad didesnis pasipriešinimas imigracijai yra tose vietovėse, kuriose imigrantai turi daugiau įtakos arba yra numatyta didesnė įtaka, pavyzdžiui, nulemti politiniuose rinkimuose atiduodant balsus (Dancygier 2010). Tai yra pasipriešinimas ekonominės teorijos modeliui, kuris kaip tik nurodo, kad labiau integruoti kitataučiai yra labiau priimami visuomenės. Dėl to, tyrimai parodė, kad individualūs požiūriai ir viešoji nuomonė ne visada yra nulemti racionalaus pasirinkimo, pagrįsto faktais ir patikimomis žiniomis, o tapatybės modelis aiškinamas analizuojant sudėtingą sociologinį ryšį tarp žmonių.

Imigracija taip pat turi dar didesnę įtaką mažoms homogeniškomis valstybėms, kuriose istoriškai dominavo viena tauta, viena kalba ir religija. Imigracija matoma kaip didelis iššūkis vertybių išsaugojimui ir piliečiams svarbu, kad imigracija nedidėtų bei esantys imigrantai asimiliuotųsi (Lindekilde ir Mouritsen 2007). Kai tokiose valstybėse imigrantų dydis visuomenėje tampa didelis, visuomenės požiūris į imigrantus yra linkęs būti labiau neigiamas (Markaki ir Longhi 2013).

Remiantis užuominų teorija, partijų priklausomybė turi svarbų vaidmenį nulemiant požiūrių suformavimą. Jei imigracijos tema politizuojama, tiksliau, jei įtraukiama į partijų retoriką, tuo ji tampa labiau matoma kaip problema, kurią reikia spręsti (Hopkins 2010; Green-Pedersen ir Odmalm 2008). Tad nuomonę padeda suformuoti ir politinis spektras: piliečiai identifikuojantys save politinėje kairėje, jie bus labiau linkę palaikyti imigraciją, priešingai, politinėje kairėje yra linkę būti pasisakančiais prieš imigraciją. Kitu atveju, problema gali išvengti dėmesio ir nesukelti anti-imigracinių sentimentų. Panašūs argumentai buvo pateikti kituose tyrimuose, tik kitokia perspektyva (Hellström ir Hervik 2013; Ramalingam 2013). Istoriskai, Švedijos demokratai buvo siejami su baltųjų ekstremistų subklutūromis, nes partija pateko į politinę sceną 1988 metais iš judėjimo „Palikite Švediją švedišką“ (Keep Sweden Swedish). Keli partijos įkūrėjų buvo atviri apie savo naciškumą, įsitraukimą į fašistines organizacijas. Nors partija metams bėgant žymiai pasikeitė, pasmerkė neonacizmą, tačiau jai ilgą laiką nepavyko atitolti nuo nemalonios praeities, nesulaukė populiarumo. Todėl, keliamą imigracijos problema ilgą laiką buvo tapatinama su itin neigiamą įvaizdį turinčia partija, kuri priešinosi Švedijos vertybėms: tolerancijai ir atvirumui (Hellström ir Hervik 2013). Kadangi partija egzistavo ir kitais imigracijos masto padidėjimo, nei 2015-ųjų metų krizė metais (pavyzdžiui 2004-ųjų metų ES plėtra), neigiamas partijos įvaizdis neskatino politizuoti imigracijos temas ir kurti neigiamą požiūrį apie imigraciją. Vis dėlto, šiuo metu situacija su Švedijos demokratų partija gerokai pasikeitė, nes jų populiarumas akivaizdžiai išaugo, todėl užuominų teorijos šiam reiškiniui paaiškinti tikrai nebepakanka.

Panašiai, nuotaikų teorija dar plačiau apibrėžia nuomonės formavimo aspektus, kai piliečiai gali būti paveikti ne tik politikos, politinių lyderių, bet ir kitų įtakingų visuomenės asmenų, žiniasklaidos, aplinkinių. Svarbu išskirti žiniasklaidos svarbą, juk ji yra „pagrindinis žmonių žinių, požiūrių ir ideologijų šaltinis“ (Van Dijk 2000: 361). Kitaip sakant, žiniasklaida turi įtaką paskatinti tam tikros nuomonės susiformavimą pateikdama medžiagą žinioms suformuoti. Šią teoriją yra bandę įrodyti ne vienas mokslininkas, savo tyrimuose analizavę spaudą ir kaip dažnai netikslūs ar net realybės neatitinkantys faktai arba neigiama kalba sukuria „moralinę paniką“ ir iškraipo tikrovę (Gabrielatos and Baker 2008: 33; Leveson 2012). Daugybė tyrimų (pavyzdžiui, Visser et al. 2010) yra įrodę, kad apskritai piliečiai labai mažai nusimano apie politiką, todėl nuomonės formavimas išties labai aktualus.

Kontaktų teorija teigia, kad didesnės imigrantų populiacijos lygiavertiškai slopina antiimigracinį požiūrį (McLaren 2003: 911). Tyrimuose nustatyta, kad kuo dažnesnis bendravimas su mažumomis, tuo mažesnė priešprieša atsiranda. Atvejo analizės pavyzdys galėtų būti ir Šveicarijoje vykęs referendumas dėl minaretų uždraudimo, kai piliečiai mažiau linkę palaikyti šį sprendimą buvo būtent tie, kurie gyveno mažiausiai homogeniškuose kantonuose (Jolly ir DiGiusto 2013: 8). Tad kuo valstybės tampa labiau įvairiautės, tuo labiau ir tolerantiškos.

Priešingai, grėsmių teorija nurodo, kad staigus imigracijos apimtys išaugimas didina nesaugumo jausmą tarp vietinių gyventojų, nes šalyje situacija staigiai pasikeičia (Hopkins 2010). Tokius pokyčius piliečiai vertina dažnai su nepasitikėjimu ir baime. Pavyzdžiui, kaip jau minėta, ypač tos valstybės, kurios yra istoriškai homogeniškos, jose piliečiai nėra linkę būti palankūs imigracijai (Jensen 2008). Ši teorija gali papildyti kontaktų teoriją tuo atveju, jei matomas itin staigus imigracijos išaugimas per trumpą laiką, kai susidaro atskiros imigrantų grupuotės, kurios daugiausiai būna uždaroje bendruomenėse ir integracijos procesas tampa sudėtingesnis. Taip atsiranda poliarizacija ir mažumos formuojasi be didesnės vietinių intervencijos (Jolly ir DiGiusto 2013). Vis dėlto, tyrimai, kad grupės dydis turi įtakos anti-imigracinėms nuotaikoms turi daugybę skirtingų ir prieštaraujančių rezultatų. Vienuose nustatyta, kad imigrantų populiacijos dydis įtakos visai neturi (Pottie-Sherman ir Wilkes 2017; Hjerm 2009), kituose, kad turi, bet nežymiai (Dixon 2006), o kiti, kad turi didelę įtaką (Coenders, Lubbers ir Scheepers 2005). Ši teorija yra itin diskutuotina, kurią bus galima pritaikyti ir šiame darbe.

Paskutinis svarbus aspektas, kuris paliečia kelias teorijas, yra susijęs su imigrantų integracija valstybėse. Sėkmingai integruoti imigrantai turi geresnes galimybes rasti darbą, išmoksta vietinę kalbą, susipažįsta su kultūra, tokiu būdu prisideda prie valstybės gerovės, pavyzdžiui, moka mokesčius (Hooghe ir Marks 2003). Pagal kontaktų teoriją, sėkmingai integruoti išmoksta vietos kalbą, gali dirbti darbą, kuriame ši kalba būtina, neišvengiamai dažniau bendrauja su vietiniais gyventojais.

Sėkminga integracija padeda ir patiems imigrantams tapatintis su vietine kultūra, kas ilgainiui veda į sėkmingą asimiliaciją.

3. GALIMOS NEGATYVAUS POŽIŪRIO ATSIKADIMO PRIEŽASTYS

Remiantis ankstesniais tyrimais ir teorijomis, šioje dalyje yra sudaromos hipotezės, kurias bus siekiama išanalizuoti. Kadangi teorijų kiekis yra didelis, kiekvienai iš jų bus pritaikyta bent po vieną hipotezę, kuri bus testuojama Danijos ir Švedijos atvejais. Hipotezės suformuluotos atsižvelgiant tik į pačias pagrindines teorijų prielaidas.

Ekonominis modelis aiškina apie asmens ir valstybės ekonominio gerbūvio ir požiūrio į imigraciją sąsajas. Atsižvelgiant į ankstesnius tyrimus ir teoriją, galima suformuoti hipotezę (H1).

H1: Valstybės, kurios yra finansiškai stipresnės, yra labiau linkusios būti pasisakančiomis už imigraciją.

Susijusi su ekonominiu modeliu, grėsmių teorija vertina, kad atvykę imigrantai užims darbo vietas, todėl piliečiai turi neigiamą požiūrį dažniau tais atvejais, kai padidėja nedarbo lygis (H2):

H2: Kuo didesnis nedarbo lygis valstybėje, tuo labiau neigiamas požiūris į imigraciją.

Ekonominis modelis taip pat turėtų paaiškinti sąsają tarp piliečių pasitikėjimo ES ir požiūrio į imigraciją, nes ES visų pirma yra ekonominė bendrija, todėl valstybės, labiausiai išsakančios pasitenkinimą ES, taip pat yra linkusios labiau palaikyti imigraciją (H3).

H3: Kuo didesnis valstybėje ES populiarumas, tuo mažesnė tikimybė, kad imigracija bus vertinama neigiamai.

Atsižvelgiant į identiteto modelį, jo esmė yra nacionalizmo ir kosmopolitizmo sąsaja su požiūriu į imigraciją. Ypač nacionalistines pozicijas ir aktyvų nacionalistinės visuomenės išsaugojimą laikantys piliečiai tikėtina yra labiau linkę pasisakyti prieš imigraciją, iš to formuojama hipotezė (H4).

H4: Laikantys save ES piliečiais yra labiau linkę pasisakyti už imigraciją.

Staigus imigracijos išaugimas skatina padidėjusią konkurenciją dėl darbo vietų, nerimą dėl įtakos kultūriniam identitetui, ypač, kai imigrantai nėra atvykę iš ES valstybių. Remiantis šiomis teorijomis (grėsmių ir identiteto), galima suformuoti hipotezę:

H5: Kuo didesnis imigrantų skaičius, tuo labiau vyrauja neigiamas požiūris į imigraciją.

Pagal identiteto modelį, piliečių neigiamo požiūrio atsiradimą gali paskatinti atvykę asmenys iš valstybių, kuriose etninė tapatybė ir kultūra ženkliai skiriasi nuo vietinės. ES valstybių atveju, kaip Danija ir Švedija, kitoks identitetas būtų apibrėžiamas kaip identitetas tų piliečių, kurie

atvyksta iš už ES ribų, tai dažniausiai prieglobsčio (ekonominio ar politinio) ieškantys imigrantai. Tokia sąsaja išreiškiama hipotezėje:

H6: Labiau neigiamai vertinama imigrantai, kurie atvykę iš už ES ribų.

Užuominų teorija nusako, kad politikos įtaka ir ypač partijų priklausomybė padeda suformuoti požiūrius į imigraciją, nes esant objektyvios informacijos trūkumui piliečiai yra linkę palaikyti partijos formuojamą poziciją (H7):

H7: Kuo labiau palaikomos ultra-dešiniųjų partijos, tuo daugiau priešiško atsiranda požiūryje į imigraciją.

Pagal nuotaikų teoriją, asmenys, kurie yra linkę mažai domėtis ar tiesiog įsigilinti į situaciją, dažnai pasitiki klaidinančiomis žiniomis, kurios gali skliti iš žiniasklaidos, populistinių partijų. Taigi, jeigu asmuo yra geriau išmanatis esamą situaciją apie migraciją, pavyzdžiui, žino migracijos srauto mastą, bus mažiau priešiškas imigrantų atžvilgiu (H8):

H8: Kuo piliečiai turi daugiau žinių apie imigraciją, tuo jie yra mažiau linkę būti priešiški imigrantams.

Kontaktų teorija nurodo, kad kuo daugiau tenka bendrauti su imigrantais, tuo daugiau jie tampa pažįstamais ir priešiškus sumažėja (H9):

H9: Atsiriboję nuo imigrantų ar jų visai nepažįstantys yra labiau linkę būti priešiški prieš imigraciją.

Imigrantų integracijos procesas tapatinamas su galimybe imigrantams tapti pilnaverčiais visuomenės nariais, tiksliau, turėti darbą, susipažinti su vietine kultūra ir panašiai, todėl atskirtis tarp šių visuomenės grupių sumažėja (H10):

H10: Kuo sėkmingiau imigrantai integruojami į visuomenę, tuo labiau teigiamai vertinama imigracija.

Šios esminės teorijų hipotezės bus patikrinamos konkrečiais Danijos ir Švedijos atvejais. Bus siekiama pasinaudoti pačiomis didžiausiomis ir patikimiausiomis apklausomis, kurios padės kuo tiksliau apibūdinti požiūrių skirtumų priežastis.

4. POŽIŪRIAI Į IMIGRACIJĄ: DANIJOS IR ŠVEDIJOS ATVEJAI

Danija ir Švedija yra pasirinktos neatsitiktinai, jos turi daugelį panašumų: abi yra Šiaurės Europoje, artimos istorija (karalystės) ir ganėtinai nedideliu gyventojų skaičiumi (abiejose valstybėse gyventojų skaičius yra iki 11 milijonų gyventojų), tai nėra istoriškai kolonijinės valstybės, turi labai gerai išvystytas valstybės gerovės sistemas.

Vis dėlto, valstybių požiūrių į imigraciją skirtumai yra akivaizdūs. Pagal naujausius Eurobarometro (2018b) duomenis ir atlikas apklausas 2017-ųjų metų spalio mėnesį, Danijoje visiškai pozityvus požiūris į imigraciją buvo 49% apklaustųjų. Švedijoje net 76% apklaustųjų nurodė, kad imigracija yra teigiamas dalykas visuomenei. Taigi, beveik trečdaliu daugiau teigiamai vertinančių imigraciją yra Danijoje. Taip pat, Danijoje 19% apklausos dalyvių nurodė, kad imigracija daro neigiamą poveikį visuomenei, o Švedijoje šis rodiklis žemesnis – 8%. Skirtumai visuomenės nuomonėje į imigraciją yra itin ženklūs, nepaisant valstybių ekonominių ir kitų panašumų. Skirtumai tarp požiūrių šiose valstybėse akivaizdūs ir kitose apklausose (žr. lentelė Nr. 1). Visose apklausose nuo 2015-ųjų, kurias rengė Eurobarometras, European Social Survey, Gallup International, apklaustųjų nuomonė apie imigrantus buvo akivaizdžiai labiau teigiama Švedijoje nei Danijoje, įskaitant ir apklausas, kurios lentelėje (Nr. 1) nebuvo išskirtos. Klausimai buvo parinkti tie, kurie geriausiai atspindi nuomonę: „Imigracijos poveikis visuomenei“, „Ar jautiesi patenkintas ar nepatenkintas, turėdamas imigrantą kaip savo draugą, bendradarbį, kaimyną, gydytoją, šeimos narį, darbo vadovą“, „Kokius, teigiamus ar neigiamus, jausmus sukelia imigracija iš kitų ES valstybių“, „Kokius, teigiamus ar neigiamus, jausmus sukelia imigracija iš valstybių už ES ribų“, „Imigrantai daug prisideda prie valstybės gerovės“, „Ar Jūsų valstybė dėl imigracijos tapo geresne vieta gyventi?“, „Ar manote, kad darbuotojų iš užsienio imigracija yra geras ar blogas dalykas?“. Šiais klausimais nėra stengiamasi atrinkti ar imigrantas yra iš kitos ES valstybės ar už ES ribų.

Didžiausias požiūrių išsiskyrimas buvo 2016-aisiais metais Eurobarometro apklausoje, kai pasiteiravus „Kokius, teigiamus ar neigiamus, jausmus sukelia imigracija iš kitų ES valstybių“, net beveik dvigubai labiau teigiamą požiūrį į imigrantus išreiškė Švedijos (82% apklaustųjų) negu Danijos (42%) piliečiai. Dar vienas klausimas, kurį parengė Gallup Internation 2018-ais metais susidėjo iš trijų dalių: „Ar imigraciją vertinate teigiamai?“, „Ar teigiamai vertinate, jei imigrantas yra jūsų kaimynas?“, „Ar teigiamai vertinate, jei imigrantas susituokia su artimu artimu giminaičiu?“. Atsakymą „taip“ į visus 3 klausimus atsakė 65% apklausos dalyvių iš Danijos, o iš Švedijos – 76.3%. Svarbu pabrėžti, kad jei bent vienas atsakymas į šiuos klausimus buvo neigiamas, tokiu atveju prie teigiamų atsakymų neįtrauktas liko visai.

Koks klausimas, susijęs su požiūriu į imigraciją bebūtų pasirinktas, nepriklausomai nuo to, kas apklausą vykdo, rezultatas toks pats – Danijos piliečiai yra dažniau linkę pasisakyti neigiamai apie imigraciją.

Lentelė 1: Danijos ir Švedijos piliečių požiūrių į imigraciją skirtumai

	Danija		Švedija	
Eurobarometer (2017) „Imigracijos poveikis visuomenei“	Visiškai teigiamas požiūris	Visiškai neigiamas požiūris	Visiškai teigiamas požiūris	Visiškai neigiamas požiūris
	49%	19%	76%	8%
Eurobarometer (2017) „Ar jautiesi patenkintas ar nepatenkintas, turėdamas imigrantą kaip savo draugą, bendradarbį, kaimyną, gydytoją, šeimos narį, darbo vadovą“	Visiškai patenkintas	Visiškai nepatenkintas	Visiškai patenkintas	Visiškai nepatenkintas
	64%	28%	81%	16%
Eurobarometer (2016) „Kokius, teigiamus ar neigiamus, jausmus sukelia imigracija iš kitų ES valstybių“	Teigiamus	Neigiamus	Teigiamus	Neigiamus
	42%	52%	82%	17%
Eurobarometer (2016) „Imigrantai prisideda prie valstybės gerovės“	„Sutinku“	„Nesutinku“	„Sutinku“	„Nesutinku“
	51%	44%	81%	17%
Eurobarometer (2015a) „Kokius, teigiamus ar neigiamus, jausmus sukelia imigracija iš kitų ES valstybių“	Teigiamus	Neigiamus	Teigiamus	Neigiamus
	65%	28%	79%	18%

Eurobarometer (2015a) „Kokius, teigiamus ar neigiamus, jausmus sukelia imigracija iš valstybių už ES ribų“	Teigiamus	Neigiamus	Teigiamus	Neigiamus
	33%	57%	66%	31%
Eurobarometer (2014) „Imigrantai daug prisideda prie valstybės gerovės“	„Sutinku“	„Nesutinku“	„Sutinku“	„Nesutinku“
	58%	40%	91%	8%
European Social Survey (2016) „Ar Jūsų valstybė dėl imigracijos tapo geresne vieta gyventi?“ 2014 m. (2002 m.)	Taip	Ne	Taip	Ne
	57% (55%)	N/A	67% (62%)	N/A
Gallup International (2018) „Ar imigraciją vertinate teigiamai?“, „Ar teigiamai vertinate, jei imigrantas yra jūsų kaimynas?“, „Ar teigiamai vertinate, jei imigrantas susituokia su artimu artimu giminaičiu?“	Taip (į visus 3 klausimus)	Ne (į visus 3 klausimus)	Taip (į visus 3 klausimus)	Ne (į visus 3 klausimus)
	65%	9.7%	76.3%	2.9%
Gallup International (2015) „Ar manote, kad darbuotojų iš užsienio imigracija yra geras ar blogas dalykas?“	Geras	Blogas	Geras	Blogas
	32%	43%	57%	30%

5. METODOLOGIJA

Kadangi darbo tikslas yra išsiaiškinti valstybėse vyraujančias nuomones ir pozicijas imigracijos klausimais, analizei bus panaudoti vieni didžiausių jau atliktų tyrimų: Eurobarometrai,

European Social Survey ir Gallup International. Kadangi tai plataus masto apklausos, rezultatai – vieni tiksliausių, labiausiai atspindi didesnės visuomenės dalies nuomones. Taip pat pasirinktos apklausos buvo tik tos, kurios atliktos tiek Švedijoje, tiek Danijoje. Pasirinkti būtent šie tyrimai, nes juose yra įtraukti įvairūs imigracijos klausimai (lentelė 2).

Lentelė 2: Apklausos dalyvių skaičius tyrimuose

	Danija	Švedija
European Social Survey (2016)	1570	1643
Gallup International (2015)	1002	1034
Gallup International (2018)	~1000	~1000
Eurobarometer (2012)	1007	1019
Eurobarometer (2014)	1006	1008
Eurobarometer (2015a)	1020	1037
Eurobarometer (2015b)	1009	1011
Eurobarometer (2016)	1007	987
Eurobarometer (2017)	1000	1002
Eurobarometer (2018a)	1005	1051
Eurobarometer (2018b)	1015	1005
Eurobarometer (2018c)	1020	1015
Eurobarometer (2019a)	1013	1015
Eurobarometer (2019b)	1022	1023

6. VEIKSNIAI, NULEMIANTYS POŽIŪRĮ Į IMIGRACIJĄ

Tolimesnė šio darbo eiga – kuo išsamesnė turimų tyrimų, kurie bus pritaikomi iškeltoms hipotezėms, analizė. Tikslas – išsiaiškinti Danijos ir Švedijos piliečių nuomonių skirtumų atsiradimą migracijos klausimais.

H1: Valstybės, kurios yra finansiškai stipresnės, yra labiau linkusios būti pasisakančiomis už imigraciją.

Gyvendami valstybėse, kuriose pragyvenimo lygis yra aukščiausias, piliečiai turėtų būti mažiau linkę būti priešiškais imigrantų atžvilgiu. Tyrime bus panaudoti naujausi Pasaulio Banko duomenys (2017) ir atsižvelgiama į BVP (bendrajį vidaus produktą) vienam gyventojui ir BNP (bendrasias nacionalines pajamas) vienam gyventojui.

Danija ir Švedija yra abi itin aukštą pragyvenimo lygį turinčios valstybės – tiek pagal BNP, tiek pagal BVP. Pagal naujausius Pasaulio Banko duomenis, Danijos BNP, siekia 54760 JAV dolerių, o BVP – 57219 JAV dolerių (World Bank 2017). Kitavertus, Švedijos BNP siekia 52130 JAV dolerių, o BVP – 53254 JAV dolerių (World Bank 2017). Atsižvelgiant į teoriją, valstybės ekonomiškai yra itin panašios, o Danija turi netgi šiek tiek ryškesnę pranašumą, todėl būtų labiau tikėtina, kad Danija būtų labiau palaikanti imigraciją, nors ir nežymiai. Svarbu pabrėžti, kad ekonominiai rodikliai išlieka tendencingi, Danijos ekonominiai rodikliai laikotarpyje 2013-2017 taip pat šiek tiek pranoko Švedijos (lentelė 3). Šis laikotarpis pasirinktas neatsitiktinai – 2013-ieji metai žymi laikotarpį dar iki imigracijos lygio išaugimo, kai 2015-ieji – didžiausios imigracijos laikotarpis, o 2017-ieji – vieni naujausių pateikiamų Pasaulio Banko duomenų.

Lentelė 3 : Danijos ir Švedijos ekonominiai rodikliai.

		Danija		Švedija	
		BVP gyventojui (JAV dolerių)	BNP gyventojui (JAV dolerių)	BVP gyventojui (JAV dolerių)	BNP gyventojui (JAV dolerių)
2017	(World Bank)	57219	54760	53254	52130
2015	(World Bank)	49058	50374	48437	49060
2013	(World Bank)	46727	48223	45722	46765

Nepaisant aukšto pragyvenimo lygmens pagal BVP ir BNP vienam gyventojui, piliečiai taip pat yra patenkinti valstybių ekonomika ir, nekeista, yra vieni labiausiai pasitenkinę valstybės ekonomika visoje ES. Kitas svarbus momentas yra tai, kaip patys gyventojai vertina valstybės ekonomiką, o šioje vietoje danai, pagal naujausius duomenis, yra net šiek tiek labiau pozityvūs nei švedai (lentelė 4). Danijoje net 91% savo valstybės ekonomiką vertina gerai, kai Švedijoje 80% apklaustųjų atsakė teigiamai. 2018-aisiais taip pat danai buvo šiek tiek labiau pozityvūs dėl savo

valstybės ekonomikos, nes 89% įvertino ją teigiamai, kai Švedijoje – 86%. Nepaisant to, kad Danijos piliečiai savo ekonomiką vertina geriau, imigrantus labiau teigiamai vertina Švedijos piliečiai. Ankstesniais metais situacija buvo kitokia: švedai geriau įvertino savo valstybės ekonomiką (90% atsakė teigiamai 2017-ais metais, 94% 2015-ais metais) negu danai (86% atsakė teigiamai 2017-ais metais, o 91% 2015-ais metais). Taip pat, ekonominės perspektyvos valstybėse yra teigiamos ir toliau numatomas ekonominis stabilumas ir augimas. Tai parodo, kad abi valstybės yra itin stiprios ekonomiškai, o jų piliečiai labai teigiamai tai vertina. Nors kai kuriais metais atsiranda nežymių nuomonės išsiskyrimų vertinant valstybių ekonomiką, tačiau ilgalaikėje perspektyvoje nuomonių skirtumai nėra matomi, todėl sąsajų tarp ekonomikos ir imigracijos atrasti negalima.

Lentelė 4: Pasitenkinimas nacionaline ekonomika

	Danija		Švedija	
	Gerai	Blogai	Gerai	Blogai
„Kaip vertinate valstybės ekonominę situaciją?“ (Eurobarometer 2019a)	91%	6%	80%	18%
„Kaip vertinate valstybės ekonominę situaciją?“ (Eurobarometer 2018b)	89%	7%	86%	11%
„Kaip vertinate valstybės ekonominę situaciją?“ (Eurobarometer 2017)	86%	9%	90%	8%
„Kaip vertinate valstybės	91%	6%	94%	4%

ekonominę situaciją?“ (Eurobarometer 2015b)				
--	--	--	--	--

Vis dėlto, ekonominis modelis šių valstybių palyginimui nėra esminis, nes valstybės yra itin panašios, o Danija turi net neženkliai stipresnę ekonominę pajėgumą bent nuo 2013-ųjų, abiejų valstybių piliečiai analogiškai yra išreiškę pasitenkinimą valstybės ekonomika.

H2: Kuo didesnis nedarbo lygis valstybėje, tuo labiau negatyvus požiūris į imigraciją.

Kitas svarbus rodiklis pagal grėsmės teoriją – mažas nedarbas valstybėje. Svarbu nustatyti ar piliečiai išties mato imigrantus kaip ekonominę grėsmę Švedijoje ir Danijoje. 2018-aisias apklausus šių valstybių gyventojus nustatyta, kad piliečiai teigiamai vertina imigracijos naudą ekonomikai, nes imigrantai užpildo darbo vietas, kuriose labiausiai trūksta darbuotojų ir taip prisideda prie valstybės ekonominės gerovės (žr lentelė 5). Taip pat svarbu paminėti, kad pagal naujausius duomenis, nors ir ne ryškus, bet skirtumas tarp Danijos ir Švedijos išlieka, nes pastarojoje daugiau piliečių mato teigiamą imigracijos naudą ekonomikai (91% prieš 83% Danijoje). Taip pat, kalbant apie darbo vietas, abiejose valstybėse piliečiai mažai įžvelgia, kad imigrantai užima darbo vietas: Danijoje 23%, Švedijoje tik 12% apklaustųjų. Šie rezultatai parodo, kad į imigrantus žiūrima palankiai, kai jie užpildo darbo vietas, kur trūksta darbuotojų. Tai paprastai yra sritys tokios, kurių patys nesiima dirbti, tiksliau reikalaujančios fizinio krūvio, o ne išsilavinimo, arba, priešingai, tos sritys, kurių specialistų šalyje trūksta. Aukštos kvalifikacijos imigrantus šios išsivysčiusios valstybės itin pritraukia. Pagal PBGI (Potential Brain Gain Index) rodiklį, kuris analizuoja, kokie imigrantai atvyksta, Danija (6-oje vietoje) ir Švedija (11-oje vietoje) yra tarp daugiausiai išsilavinusių imigrantų pritraukiančių valstybių pasaulyje (Gallup 2015).

Vis dėlto, danai labiau skeptiškai vertina išsilavinusių imigrantų naudą. Tik 62% apklaustųjų sutiko, kad imigrantai atsiveža naujas idėjas ir skatina inovacijas, kai Švedijoje net 87% atsakė teigiamai. Vertinant, kokie imigrantai labiausiai patrauklūs, Danijos piliečiai buvo labiau reiklūs, nes 54% apklaustųjų nurodė, kad yra svarbu, kad imigrantas būtų su geru išsilavinimu, kai Švedijoje to paties pageidautų 25% apklaustųjų. Taip pat, darbo įgūdžiai, ypač tose srityse, kurių šiose valstybėse trūksta, svarbu 52% Danijos piliečių ir 26% Švedijos piliečių. Todėl tai, kokį darbą atlikti atvyksta imigrantai yra svarbus faktorius, nulemiantis požiūrį į imigraciją.

Lentelė 5: Imigrantų užimamos darbo vietos

	Danija		Švedija	
Imigrantai užpildo sritis, kur yra darbuotojų trūkumas (Eurobarometer 2018b)	„Sutinku“	„Nesutinku“	„Sutinku“	„Nesutinku“
	83%	14%	91%	8%
Imigrantai atima darbo vietas (Eurobarometer 2018b)	„Sutinku“	„Nesutinku“	„Sutinku“	„Nesutinku“
	23%	72%	12%	87%
Imigrantai atsiveža naujas idėjas ir skatina inovacijas (Eurobarometer 2017)	„Sutinku“	„Nesutinku“	„Sutinku“	„Nesutinku“
	62%	29%	87%	11%
Svarbu, kad imigrantai turėtų gerą išsilavinimą (European Social Survey 2014)	Taip	Ne	Taip	Ne
	54%	-	25%	-
Svarbu, kad imigrantai turėtų darbo įgūdžių, kurių reikia šalyje (European Social Survey 2014)	Taip	Ne	Taip	Ne
	52%	-	26%	-

Taip pat reikia atkreipti dėmesį į nedarbo lygį šiose valstybėse. Didžiausias nedarbas šiose valstybėse buvo nu 2012 iki 2014 metų, o po 2015-ųjų, būtent imigracijos krizės laikotarpiu, kai staigiai padidėjo imigracijos srautas, nedarbo lygis nebuvo pakilęs, priešingai – palapsniui mažėjo.

Pateikiamas procentas – nurodytų metų vidutinis nedarbo lygis (lentelė 6). Valstybėse darbo vietų pakako, nes nedarbas mažėjo, o neigiamas požiūris į imigraciją augo (lentelė 16, lenetelė 17). Šis rezultatas parodo visiškai priešingą rezultatą nei teigiama hipotezėje, todėl baimė dėl konkurencijos darbo vietose gali būti svarbi nebent individualiu lygmeniu, o ne visos valstybės, kaip šiame tyrime.

Lentelė 6: Nedarbo lygis

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Danija	7.53%	7%	6.59%	6.17%	6.18%	5.74%	4.98%	3.7%
Švedija	7.98%	8.05%	7.95%	7.43%	6.99%	6.72%	6.44%	6.84%

Šaltinis: Trading Economics (2019)

Svarbu paminėti ir teoriją, kad piliečiai yra linkę geriau pasisakyti apie imigrantus, jei jie dirba, moka mokesčius valstybei ir taip prisideda prie valstybės gerovės, negu tie imigrantai, kurie nedirba. Tai galima patikrinti atsižvelgiant į piliečių nuomonę apie dirbti atvykusius imigrantus. Gallup International (2015) atliktoje apklausoje buvo pateiktas klausimas: „bendrai kalbant, ar manote, kad darbuotojų iš užsienio imigracija yra gerai ar blogai jūsų valstybei?“ (žr. lentelė 7). Abiejų valstybių respondentai pateikė didelę dalį neigiamų atsakymų, tačiau Danijos piliečiai buvo gerokai labiau priešiški nusiteikę, kai tik 32% pasisakė teigiamai apie darbuotojus iš kitų valstybių. Švedijoje šis rodiklis buvo palankesnis – 57% išvelgė atvykstančių darbuotojų naudą valstybei. Bent jau Danijos atveju teorija visiškai nepasitvirtina, nes apie imigrantus apskritai vyrauja neigiamas požiūris, neatsižvelgiant į tai, kad atvykusieji įsitraukia į darbo rinką.

Lentelė 7: Požiūris į darbuotojus iš užsienio

	Danija		Švedija	
	Gerai	Blogai	Gerai	Blogai
Darbuotojų iš užsienio imigracija (Gallup International 2015)	32%	43%	57%	30%

Taip pat, kalbant apie valstybės gerovės sistemą ir mokesčių mokėjimą, buvo pasiteirauta, ar piliečiai imigrantus mato kaip našta (lentelė 8). Danijoje 56% apklaustųjų atsakė, kad taip, Švedijoje

su teiginiu sutiko 41% apklaustujų. Šis rezultatas parodo, kad Švedijoje imigracija matoma kaip galinti labiau prisidėti prie visuomenės gerovės, negu kaip Danijoje, kur imigrantai dažniau vertinami kaip ekonominė našta. Akivaizdu, kad kuo valstybėje yra mažiau teigiamai pasisakoma apie imigraciją, tuo labiau yra įžvelgiama imigracija kaip našta visuomenėje.

Lentelė 8: Imigrantai kaip našta valstybės gerovei

	Danija		Švedija	
	Taip	Ne	Taip	Ne
„Imigrantai yra našta valstybės gerovės sistemai“ Eurobarometras (2017)	56%	41%	41%	58%

H3: Kuo didesnis valstybėje ES populiarumas, tuo mažesnė tikimybė, kad imigracija bus vertinama neigiamai.

Ši hipotezė, iškelta pagal tapatybės modelį, nuspėja, kad piliečių pasitenkinimas ES ir teigiamas požiūris į imigraciją yra susiję tarpusavyje. Numanoma, kad valstybei vertinant imigraciją kaip didžiausią problemą, imigracija gali tapti laisvo darbo jėgos judėjimo ar migrantų kvotų pasidalijimo tarp valstybių narių problema. Dėl to, imigracija gali būti išties glaudžiai susijusi su ES populiarumu. Po įvykusio Jungtinės Karalystės referendumo ir nutarimo pasirinkti „Brexit“ kelią, Švedijoje ir Danijoje taip pat buvo pritaikomos „Swexit“ ir „Dexit“ etiketės. Per pastaruosius 4 metus nuo migracijos suaktyvėjimo, piliečių nuomonė svyravo dėl narystės ES. Toliau yra pasirinkti du klausimai, kurie nurodo ES populiarumą valstybėse, tai klausimai susiję su pasitikėjimu ES bei noru likti ES narėmis. Vis dėlto, svarbiausias rodiklis – ES populiarumas abiejose valstybėse išliko labai panašus, skirtumai tarp pasitikėjimo ES išties maži (žr. lentelė 9). Pasiteiravus ar pasitiki ES, pagal Eurobarometro duomenis, teigiamai 2018-ais metais pasisakė 46% Danijos piliečių ir 49% Švedijos piliečių. Įdomu tai, kad po migracijos krizės ES populiarumas netgi išaugo, todėl 2018-ais metais teigiamai apie ES pasisakė 60% piliečių Danijoje ir 59% Švedijoje. Pagal šiuos rodiklius, ES ir imigracijos populiarumas neturi bendro ryšio. Mažiau teigiamai Švedijos piliečiai atsiliepė ir apie ES ateitį, kur labiau optimistiškai ją įžvelgia Danijos piliečiai (70% teigiamų atsakymų) nei Švedijos (57% teigiamų atsakymų).

Kitose apklausose nuomonių skirtumų taip pat neteko išvelgti. Pasiteiravus ar norėtų, kad valstybė pasiliktų ES sudėtyje, 77% Danijos ir 83% Švedijos piliečių pasisakė teigiamai. Gallup International apklausose rezultatai labai panašūs tiek 2015-ais, tiek 2018-ais metais: Danijoje atitinkamai 75% ir 81%, Švedijoje 71% ir 79%. Kadangi skirtumas išties nedidelis, ryšio tarp imigracijos ir ES populiarumo atrasti taip pat negalima.

Lentelė 9: ES populiarumas Danijoje ir Švedijoje

	Danija		Švedija	
	Taip	Ne	Taip	Ne
Eurobarometer (2018c) „Ar pasitikite ES?”	60%	31%	59%	34%
Eurobarometer (2014) „Ar pasitikite ES?”	46%	44%	49%	52%
Eurobarometer (2018c) „Ar optimistiškai vertinate ES ateitį?”	70%	26%	57%	41%
Eurobarometer (2018c) „Ar pasisakote už valstybės pasilikimą ES?”	77%	14%	83%	9%
Gallup International (2018) „Jei rytoj įvyktų referendumas dėl narystės ES, ar balsuotumėte už	75%	25%	71%	29%

tai, kad Jūsų vastybė liktų ES nare?“ (išskaičius atsakymus „nežinau“)				
Gallup International (2015) „Jei rytoj įvyktų referendumas dėl narystės ES, ar balsuotumėte už tai, kad Jūsų vastybė liktų ES nare?“ (išskaičius atsakymus „nežinau“)	81%	19%	79%	21%

Atsižvelgiant į apklaustųjų nuomonę, Švedija ir Danija, nors ir ne itin puikiai pasitiki ES, bet stipriai yra išreiškusios norą pasilikti ES. Kadangi abiejose valstybėse populiarumas išlieka išties labai panašus, tai tampa akivaizdu, kad ES populiarumas valstybėse ir požiūriai į imigraciją nėra susiję.

Didesnį ryšį galima matyti kalbant konkrečiai apie vieną esminių ES vertybių – laisvą asmenų judėjimą. Šioje vietoje Švedija ir Danija turi išsiskiriančias nuomones, Danija mažiau įžvelgia tai kaip teigiamą dalyką, nors visvien vertina labai teigiamai (žr. lentelė 10). 2019-ais metais, pasiteiravus ar palaiko laisvą ES piliečių judėjimą ir suteikiamą galimybę gyventi, dirbti, studijuoti bet kurio ES valstybėje, 79% piliečių Danijoje pasisakė teigiamai, o Švedijoje – 89%. Metais anksčiau rezultatas buvo beveik toks pats: Danijoje 78%, o Švedijoje 89% pasisakė teigiamai. Migracijos krizės įkarštyje, 2015-ais metais, Danijoje ši ES vertybė buvo gerokai mažiau populiari, nes 65% procentai ją palaikė, kai Švedijoje 79% procentai. 2014-aisiais palaikymas buvo rekordiškai mažas, nes tik 49% Danijoje ir 62% Švedijoje laisvą asmenų judėjimą įvardijo teigiamai. Krizės laikotarpiu ši ES vertybė buvo mažiausiai palaikoma, vis dėlto, Švedijos piliečiai labiau įžvelgia ją kaip ES suteikiamą teigiamą galimybę ir tai parodo Švedijos didesnę palankumą ES atžvilgiu. Nors ir nežymiai, bet laisvas asmenų judėjimas ES ir požiūris į imigraciją sąsają turi.

Lentelė 10: Laisvo judėjimo ES palaikymas

	Danija		Švedija	
	Taip	Ne	Taip	Ne
Eurobarometer (2019a) Ar palaikote „laisvą ES piliečių judėjimą ir suteikiamą galimybę gyventi, dirbti, studijuoti bet kurio ES valstybėje?“	79%	16%	89%	10%
Eurobarometer (2018c) Ar palaikote „laisvą ES piliečių judėjimą ir suteikiamą galimybę gyventi, dirbti, studijuoti bet kurio ES valstybėje?“	78%	15%	89%	10%
Eurobarometer (2016) Ar palaikote „laisvą ES piliečių judėjimą ir suteikiamą galimybę gyventi, dirbti, studijuoti	69%	25%	82%	14%

bet kurio ES valstybėje?“				
Eurobarometer (2015a) Ar palaikote „laisvą ES piliečių judėjimą ir suteikiamą galimybę gyventi, dirbti, studijuoti bet kurio ES valstybėje?“	65%	28%	79%	19%
Eurobarometer (2014) Ar palaikote „laisvą ES piliečių judėjimą ir suteikiamą galimybę gyventi, dirbti, studijuoti bet kurio ES valstybėje?“	49%	-	62%	-

Dar kitas svarbus aspektas, tai piliečių ES migracijos politikos palaikymas. Tai turėtų turėti tiesioginį ryšį su ES ir laisvo asmenų judėjimo populiarumu. Nors nėra atlikta didelio kiekio tyrimų, kurie įvardintų ar ES valstybės palaiko bendrą imigracijos politiką (lentelė 11), tačiau pagal turimas apklausas, Švedija taip pat yra išreiškusi didesnę pasitikėjimą šiuo klausimu. 2015-ais metais 62% apklaustųjų Danijoje bendrąją Europos migracijos politiką priėmė teigiamai, kai Švedijoje – 77%. Tai reiškia, kad apskritai Švedijos piliečiai yra ne tik palankesni imigracijos klausimais, bet ir ES priimamais sprendimais, nepasiant to, kad jų valstybėje imigrantų, šiuo atveju, ieškančiųjų prieglobsčio, skaičius 2015-ais metais daug kartų viršijo imigrantų skaičių Danijoje (lentelė 15). Nors ir nežymiai, bet galima spręsti, kad kuo labiau palaikoma ES politika, tuo pozityviau vertinama ir imigracija.

Lentelė 11: ES migracijos politikos palaikymas

	Danija		Švedija	
	Už	Prieš	Už	Prieš
Eurobarometer (2015a) Pasisakymas už „bendrąją Europos imigracijos politiką“	62%	33%	77%	18%

H4: Laikantys save ES piliečiais yra labiau linkę pasisakyti už imigraciją.

Tapatybės teorija nurodo, kad neigiamas požiūris į imigraciją atsiranda dėl to, kad tai kelia nerimą savo šalies kultūros, religijos ar kalbos išsaugojimui. Atsižvelgiant į teoriją, imigracija mažiau baimina tuos, kurie yra labiau kosmopolitiški. Tai leidžiantis nustatyti indikatorius – piliečių savęs laikymas ne tik savo valstybės piliečiais, o ir kartu ES piliečiais (lentelė 12). Danijoje ir Švedijoje matomas stiprus savo pilietybės tapatinimas ir su Danijos/Švedijos, ir ES piliečiais. Svarbu pabrėžti, kad abi valstybės šiuo klausimu išlieka itin panašios. 2019-ais metais pasiteiravus ar jaučiasi ES piliečiais, 82% Danijoje ir 83% Švedijoje nurodė, kad taip. Ankstesniais metais rezultatas buvo panašus, 79% Danijoje ir 82% Švedijoje pateikė teigiamą rezultatą, 2016-ais – 77% Danijoje ir 74% Švedijoje, o 2014-ais – 74% Danijoje ir 78% Švedijoje. Šie rezultatai parodo, kad identitetas, jei tapatinamas su ES, neturi didelės įtakos nuomonės susiformavimui.

Lentelė 12: Danijos ir Švedijos piliečiai mato save ir kaip ES piliečius

	Danija		Švedija	
	Taip	Ne*	Taip	Ne*
Eurobarometer (2019a) „Ar jaučiatės ES piliečiais?“	82%	18%	83%	17%

Eurobarometer (2018c) „Ar jaučiatės ES piliečiais?“	78%	21%	82%	17%
Eurobarometer (2016) „Ar jaučiatės ES piliečiais?“	77%	22%	74%	25%
Eurobarometer (2015a) „Ar jaučiatės ES piliečiais?“	74%	24%	78%	21%

*Reikšmė „ne“ – laiko save tik ES piliečiais arba tik savo šalies piliečiais.

Kitas svarbus aspektas – palyginimas nacionalizmo apraiškų. Jos gali pasireikšti tarp apklaustųjų, kurie griežtai save mato tik kaip Švedijos/Danijos piliečius (lentelė 13). Abi valstybės skiriasi neženkliai, todėl akivaizdu, kad šis identiteto aspektas nėra esminis veiksnys, nulemiantis požiūrius į imigraciją. Danijoje itin nežymiai padidėjo matančių save tik kaip Danijos piliečius nuo 2014 iki 2016 metų (pokytis nuo 32% iki 36%), Švedijoje šis rodiklis taip pat mažas (pokytis nuo 36% 2014-aisiais iki 38% 2018-aisiais). Kadangi abi valstybės pasižymi labai panašiais rezultatais, tampa akivaizdu, kad nei sąsaja su ES, nei tik savo valstybės pilietybės identifikavimas neturi bendro su nuomonės apie imigraciją formavimu.

Lentelė 13: Danijos ir Švedijos piliečiai mato save tik kaip Danijos ar Švedijos piliečius

	Danija	Švedija
Eurobarometer (2018c) „Ar jaučiatės tik Danijos/Švedijos piliečiu?“	35%	38%
Eurobarometer (2016) „Ar jaučiatės tik Danijos/Švedijos piliečiu?“	36%	37%
Eurobarometer (2014) „Ar	32%	36%

jaučiatės tik Danijos/Švedijos piliečiu?“		
---	--	--

H5: Kuo didesnis imigrantų skaičius, tuo labiau vyrauja neigiamas požiūris į imigraciją.

Istoriškai, abi valsybės nėra kolonijinės, todėl didelis imigrantų srautas iš kitų, ypač ne Europos valstybių, nėra buvęs įprastas. Vis dėlto, palyginus abi valstybes, Švedijoje imigrantų populiacija buvo ir vis dar yra didesnė (lentelė 14).

Lentelė 14: Imigrantų populiacija

	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2019
Danija	4.58%	5.79%	6.95%	8.13%	9.18%	10.1%	12.5%
Švedija	9.22%	10.6%	11.31%	12.47%	14.76%	16.77%	20%

Šaltinis: Macrotrends (2019)

Danijoje ne vieną dešimtmetį imigrantų populiacija neviršijo 5% visos populiacijos (Microtrends 2019), o situacija pradėjo keistis tik apie 2000-uosius metus, po kurių, per 20 metų imigrantų skaičius išaugo beveik dvigubai. Taip pat, palyginus su Švedija, migracijos krizės metu, migrantų populiacija išaugo gerokai mažiau (lyginant laikotarpį keli metai iki krizės – 2010-uosiusi – ir po krizės 2019-uosius), vos daugiau nei 3 %. Švedija, iš kitos pusės, yra turėjusi istoriškai didesnę imigrantų populiaciją ir gerokai staigesnis imigracijos populiacijos šuolis buvo krizės laikotarpiu: per dešimtmetį, imigrantų populiacija šoktelėjo net beveik 6%, tai yra dvigubai daugiau nei Danijoje.

Norint geriau suprasti imigracijos srautus, taip pat svarbu paminėti ir oficialiai imigrantų statusų neturinčius asmenis, tiksliau tuos, kurie neturi leidimo būti šiose valstybėse, bet pateikė aplikacijas kaip ieškantys prieglobsčio (asylum seekers), pabėgėliai. Tai daugiausiai karo pabėgėliai iš Sirijos, bėgantys nuo karo valstybėje, taip pat Afganistano, Irako ir kitų artimųjų rytų valstybių (Asylum Information Database 2019). Šie rodikliai geriau padės suprasti, kokio masto imigracija pasiekė šias valstybes. Žinoma, neįtrauktas skaičius lieka imigrantų, kurie atvykę nelegaliai, nepateikę jokių dokumentų ir aplikacijų prieglobsčiui, tačiau tikslios informacijos turėti yra neįmanoma. Remiantis oficialiais duomenimis, kuriuos pateikia Danijos ir Švedijos valstybės, visą migracijos krizės laikotarpį Švedija sulaukė mažiausiai dešimt kartų didesnių imigrantų srautų (lentelė 15). Svarbu išskirti 2015-metų, migracijos įkarštį, kai Švedija sulaukė net 15 kartų daugiau paraiškų gauti prieglobstį nei Danija (Švedijoje apie 163 tūkst. paraiškų, o Danijoje – apie 11 tūkst.).

Lentelė 15: Aplikacijos gauti prieglobstį 2010-2019

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Danija	2149	2583	3889	6104	10849	8789	2750	1652	2255
Švedija	29648	43887	54259	81301	162877	28939	25666	21502	21958

Šaltiniai: Migrationsverket (2020); Statistics Denmark (2020)

Norint įvertinti, ar hipotezė, kad kuo didesnė imigracija, tuo didesnis nepasitenkinimas, pasitvirtina, svarbu išanalizuoti apklausas, kurias bus galima palyginti su imigracijos skaičiaus didėjimu. Pastebima, kad pats imigracijos dydis neturi didelės įtakos, nes Švedija daugelį metų turėjo gerokai didesnę migracijos populiaciją (lentelė 14). Tiksliau tai, kad didesnė imigracija skatina didesnę netoleranciją, teigti tikrai negalima, o kaip tik interpretuoti priešingai, kad valstybė su didesne imigrantų populiacija yra labiau tolerantiška. Žinoma, tai tik interpretacija, nes tokiam teiginiui patvirtinti reikėtų įtraukti didesnę skaičių valstybių.

Apklausa buvo parinktos pastarojo dešimtmečio, kuriose atitiko tokie patys klausimai: teigiamas arba neigiamas požiūris į imigrantus su tokia pačia etnine priklausomybe; teigiamas arba neigiamas požiūris į imigrantus iš kitų ES valstybių (lentelė 16); teigiamas arba neigiamas požiūris į imigrantus už ES ribų (lentelė 17).

Pagal grėsmės teoriją, esmė yra staigus imigracijos šuolio įtaka nuomonės formavimui. Šiam teiginiui analizuoti bus išskirta ir tai, iš kur imigrantas atvykęs: iš kitų ES valstybių ar iš už ES ribų. Pirmiausiai, kalbant apie imigraciją tai pačiai etninei grupei priklausančių asmenų arba atvykusių iš kitų ES valstybių, situacija keitėsi ganėtinai nežymiai, bent jau palyginus su požiūrių į imigrantus už ES ribų pokytį. Vis dėlto, migracijos krizė paveikė net ir šio tipo imigrantus ypač Švedijoje, kur požiūris sumenkėjo nuo 89% iki 79%. Tai absoliučiai didžiausias pokytis lyginant kiekvienus metus, o iš viso nuo 2010-ųjų iki 2018-ųjų teigiamas požiūris išreikštas procentaliai nusmuko nuo 92% iki 83%. Danijoje rezultatas panašus: 2015-aisiais rezultatas buvo labiausiai neigiamas – tik 65% apklaustųjų apie imigraciją iš ES valstybių nurodė kaip teigiamą dalyką, o per dešimtmetį šis rodiklis pakito nuo 83% iki 71%. Danijoje, kitaip nei Švedijoje, požiūris suprastėjo dar iki imigracijos krizės, tačiau ženkliai išaugus imigracijos srautams – 2014-aisiais. Abiejose valstybėse staigus imigrantų srautas krizės metu turėjo neigiamų padarinių, tuo metu požiūris buvo labiausiai neigiamas per visą nurodytą laikotarpį.

Lentelė 16: Požiūris į imigrantus iš kitų ES valstybių

	2010*		2012*		2014**	
	Neigiamas	Teigiamas	Neigiamas	Teigiamas	Neigiamas	Teigiamas
Danija	8%	83%	19%	81%	27%	69%
Švedija	17%	92%	11%	89%	16%	89%
	2015a**		2017**		2018a**	
	Neigiamas	Teigiamas	Neigiamas	Teigiamas	Neigiamas	Teigiamas
Danija	28%	65%	26%	69%	23%	71%
Švedija	18%	79%	14%	84%	16%	83%

*European Social Survey: positive or negative attitudes towards same ethnicity

**Eurobarometer: positive or negative attitudes towards immigrants from other EU states

Kalbant apie migrantus atvykusius iš už ES ribų, rezultatas panašus: staigus srautas pakeitė piliečių požiūrius. Didžiausias nuomonės pokytis užfiksuotas Švedijoje: iki pirmojo imigracijos šuolio 2014-aisiais, kai imigracija išaugo 1,5 karto, piličiai buvo palankūs, 87% turėjo teigiamą požiūrį, o po jo – 72%, po 2015-ųjų požiūris vis menkėjo, kol pasiekė 63% ribą 2018-aisiais. Danijoje skirtumas taip pat ženklus, nors antiimigracinis požiūris vyravo gerokai labiau nei Švedijoje. Vien iki krizės (2010 m.) tik apie pusę gyventojų turėjo teigiamą nuomonę apie imigrantus, o po jos nuomonė dar labiau sumenkėjo: po 2015-ųjų tik kas trečias atsiliepė teigiamai.

Lentelė 17: Požiūris į imigrantus iš už ES ribų

	2010*		2012*		2014**	
	Neigiamas	Teigiamas	Neigiamas	Teigiamas	Neigiamas	Teigiamas
Danija	54%	49%	41%	59%	52%	42%
Švedija	13%	87%	14%	86%	25%	72%
	2015a**		2017**		2018a**	
	Neigiamas	Teigiamas	Neigiamas	Teigiamas	Neigiamas	Teigiamas
Danija	57%	33%	62%	30%	58%	34%
Švedija	31%	66%	32%	63%	36%	63%

*European Social Survey: positive or negative attitudes towards immigrants outside the EU

**Eurobarometer: positive or negative attitudes towards immigrants outside the EU

Taip pat, migracijos krizės laikotarpiu, Danijos ir Švedijos piliečiai pradėjo įvardinti imigraciją kaip pačią didžiausią problemą visoje ES (lentelė 18). Danijoje 57% procentai piliečių imigraciją įvardijo kaip vieną iš dviejų didžiausių problemų, o Švedijoje – 44% įvardijo taip pat. Iki krizės, abiejose valstybėse imigracija buvo matoma tik kaip dvylikta didžiausia problema, tik po 4% apklaustųjų ją įvardijo, o 2018-aisiais problemos aktualumas didesnis išliko Danijoje, kur kartu su sveikata ir socialine apsauga dalijosi pirmą vietą apibūdinant didžiausią problemą valstybėje (surinko 34% apklaustųjų balsų), kai Švedijoje imigracija kaip problema buvo įvardijama jau kaip trečia svarbiausių (taip teigė 25% apklaustųjų).

Lentelė 18: Didžiausios problemos, su kuriomis tenka susidurti.

	Danija	Švedija
Eurobarometer (2018b) „Kokios dvi didžiausios problemos, su kuriomis susiduria jūsų valstybė?“	34% (1-2)	25% (3)
Eurobarometer (2016) „Kokios dvi didžiausios problemos, su kuriomis susiduria jūsų valstybė?“	57% (1)	44% (1)
Eurobarometer (2012) „Kokios dvi didžiausios problemos, su kuriomis susiduria jūsų valstybė?“	4% (12)	4% (12)

Apibendrinant, didelis imigrantų srautas nebūtinai reiškia, kad piliečiai bus priešišškai nusistatę, tačiau kai šuolis staigus, tada ir požiūris staigiai pasikeičia. Iš kitos pusės, svarbu yra iš kur yra atvykę imigrantas. Nors krizė paveikė imigrantus iš ES ir už jos ribų, visvien labiausiai neigiamai matomi buvo atvykę iš už ES ribų. Todėl, svarbu ne tik, kad srautas padidėjo žymiai, bet ir iš kur šis srautas, o tai susiję ir su sekančia hipoteze (H6).

H6: Labiau neigiamai vertinama imigrantai, kurie atvykę iš už ES ribų.

Identiteto klausimas yra svarbus kalbant apie požiūrį į migraciją. Tai, iš kur yra kilęs imigrantas, iš ES ar iš už ES ribų teko analizuoti kalbant apie staigų migracijos šuolį 2015-aisiais, šiuo atveju turima informacija bus ištirta išsamiau. Norint turėti išsamesnį atsakymą, bus pasirinkta ne tik tema apie imigrantus atvykusius iš už ES ribų, bet ir apie imigrantus, kurie yra kitos etninės priklausomybės. Etninė priklausomybę gali apibūdinti religija, taip pat kultūrinis paveldas, kalba, tautybė. Taip pat svarbu pirmiau apibrėžti, kokie imigrantai priklauso tai pačiai etninei grupei, o kokie – ne, bei aptarti, kuo skiriasi nuo Danijos ir Švedijos identiteto, kaip jis susiformavo.

Tam pačiam identitetui, kaip Danijos ir Švedijos, galima priskirti imigrantus iš kitų ES valstybių, nes jų vertybės gerokai panašesnės, nei imigrantų, kurie iš už ES ribų. Pastarojo tipo imigrantai sudaro didžiausią dalį imigrantų abiejose valstybėse (The Ministry of Immigration and Integration 2017; Sweden and Migration 2020), taip pat dažnu atveju tai yra dėl politinių (pavyzdžiui, karo), ekonominių ar kitų priežasčių prieglobsčio prašantys asmenys. Didžiausią dalį tokių imigrantų sudaro atvykstantieji iš Sirijos, Afganistano ir Irako, taip pat iš Somalio, Eritrėjos, Kosovo, Egipto, Pakistano, Mongolijos, Nigerijos, Etiopijos ir kitų valstybių (Asylum Information Database 2018). Tai daugiausiai tos šalys, kuriose vyrauja Islamo religija bei visiškai kitokios vertybės nei apie kurias bus plačiau analizuojama kalbant apie Danijos ir Švedijos kultūrą bei identitetą. Priešingai, imigrantai iš kitų ES valstybių dalinasi daugiau kultūrinių panašumų.

Danų tautos gimimas, bet kokių atveju, kaip masinis reiškinys asocijuojamas su 19a. apbaiga, kai Danija tapo beveik gryna danų kalbos tauta (išskyrus tolimes kolonijas Farerų salas ir Grenlandiją). Ne vieną šimtmetį Danija buvo homogeniška kalbiniu aspektu. Nors kalba nebėra taip stipriai artikuliuojama kaip esminis tapatybės simbolis, danams kalba neabejotinai toliau turi stiprią simbolinę reikšmę, ypač dešiniųjų partijų (Lindekilde ir Mouritsen 2007). Valstybėje pabrėžiama svarba bendrauti viena kalba, išlaikyti danų (ne anglų) kalbą valstybinėse įstaigose, o taip pat danų kalbos mokėjimas yra kaip įėjimo į darbo rinką ir „funkcionavimo“ visuomenėje sąlyga. Taip pat Danijos formavimasis susijęs su liberalizmu, egalitarizmu ir ankstyvąja demokratija, pradedant staigiu perėjimu nuo absoliutizmo prie labai liberalios konstitucijos įvedimo 1849 metais (Lindekilde ir Mouritsen 2007). Daniškas egalitarizmas yra susietas su gerovės valstybe, savo universalistine forma ir sustiprintu tradiciniu vienodumu. Danijoje solidarumo sąlyga, kuri nuolat pabrėžiama vyriausybės diskurse, yra galimybė dirbti ir mokėti mokesčius, taigi, prisidėti prie gerovės valstybės. Gerovės valstybė yra kaip abipusio simbolinio pripažinimo sistema, kai orumas ir lygus statusas priklauso nuo asmens sugebėjimo atlikti savo darbą pagal savo sugebėjimus. Šią danų vertybę turi suprasti ir imigrantai, kad galėtų „funkcionuoti“ Danijoje (Lindekilde ir Mouritsen 2007). Kitas svarbus valstybės

kūrimosi pamatas – religija, tiksliau krikščionybė bei Danijoje įkurta liuteroniška „liaudies bažnyčia“ (Folkekirken). Nors šiandien dauguma danų yra sekuliarūs, nelanko bažnyčių, visvien didelė dauguma ir toliau yra nacionalinės bažnyčios nariai. Kitas aspektas – valstybės dydis, juk Danija yra maža šalis, kas nulėmė kultūrinį homogeniškumą, o tai formavo ir pati valstybė dar 20 amžiuje ir iki šių dienų skeptiškumas į kultūrinį pliuralizmą išlieka.

Švedija istoriškai buvo labiau atvira multikulturalizmui. Nors dar prieš antrąjį pasaulinį karą visos Skandinavijos valstybės, įskaitant Švediją, buvo laikomos labiausiai homogeniškomis visoje Europoje, po karo imigracija į Švediją ženkliai padidėjo, o Švedijoje iki aštuntojo dešimtmečio pradžios buvo nuolatinis darbo migrantų srautas iš kitų Europos šalių (Hilson 2008). Didžiausios imigracijos bangos kilo iš Suomijos, vėliau iš buvusios Jugoslavijos, Danijos, Graikijos, Norvegijos ir Lenkijos. Taip pat, šimtmečius švedai kartu gyveno su samių mažumomis bei dideliu imigracijos srautu iš kitų Šiaurės Europos valstybių (ypač Suomijos) (Hilson 2008) ir Švedijoje buvo intensyviai siekiama integruoti imigrantus. Dėl to švedų visuomenėje nelieka vietos diskriminacijai, ne tik etninei, o atskirti kitą visuomenės narį yra nepriimtina. Kaip ir Danija, Švedija taip pat yra gerovės valstybė, todėl bendruomeniškumas puikiai išsivystęs. Pavyzdžiui, mokesčių mokėjimo sistema, kurios dėka Švedijoje yra viena mažiausiai turtingą atskirtį turinti valstybė, nes šie mokesčiai yra dideli (Heinö 2009). Tai matoma kaip prisidėjimas prie valstybės gerovės užtikrinimo. Krikščioniškas pagrindas taip pat svarbus Švedijos identiteto vystymosi pamatas. Švedijos liuteroniška bažnyčia šimtmečius formavo Švedijos vertybes. Vis dėlto, kaip ir Danijoje, šiandien piliečiai laikomi daugiausiai sekuliariais, retai laikosi religinių tradicijų, o tai matoma kaip kiekvieno asmeninis reikalas. Daug labiau vertinamas individualumas, kiekvieno piliečio teisė oriai rinktis savo prioritetus (Heinö 2009).

Iki šių dienų Danijoje ir Švedijoje imigracija ir etninė įvairovė matoma skirtingai. Švedijos tolerancija daugiakultūriškumui skiriasi nuo danų bandymo išlaikyti homogeniškumą, o Švedijos visuomenė laikoma labiau atvira ir tolerantiška, palyginti su uždaresne Danija. Kaip šiandien šių valtybių piliečiai vertina imigrantų iš kitų etninių kultūrų prisidėjimą prie visuomenės buvo bandoma išsiaiškinti ir apklausomis. Buvo pasiteirauta (Eurobarometer 2018a), ar imigrantai praturtina kultūrinį gyvenimą (lentelė 19), Švedijoje, kur imigracijos srautas gerokai didesnis, piliečiai dažniau pasisakė, kad praturtina (93% atsakė teigiamai) negu Danijos piliečiai (77%). Švedijoje vos 6% apklaustųjų nesutiko su imigrantų teikiama kultūrine nauda.

Lentelė 19: „Ar imigrantai praturtina kultūrinį gyvenimą?“

	Danija	Švedija
--	--------	---------

	„Sutinku“	„Nesutinku“	„Sutinku“	„Nesutinku“
Imigrantai praturtina kultūrinį gyvenimą (Eurobarometer (2018a))	77%	19%	93%	6%

Taip pat, kaip jau ir buvo nustatyta, iš kur yra atvykęs imigrantas turi didelę reikšmę (lentelė 16, lentelė 17). Abiejose valstybėse po imigracijos krizės imigrantai iš už ES ribų, kitos etninės grupės, buvo pradėti verti labiau neigiamai negu anksčiau. Švedijoje ankstesniais metais didelio neigiamo atsako į kitų etninių tautybių imigrantus nebuvo, kitaip nei Danijoje. Pavyzdžiui, 2010-ais metais 92% Švedijos piliečių pasisakė teigiamai, pasiteiravus apie jų požiūrį į imigrantus, kurie yra tos pačios etninės grupės, o kalbant apie kitas etnines grupes, net 87% apklaustųjų taip pat pasisakė teigiamai. Panašus rezultatas buvo ir 2012-ais metais, kai 89% teigiamai vertino atvykusius iš valstybių priskiriamų tai pačiai etninei grupei ir 86% apklaustųjų teigiamai vertino ir imigrantus iš už ES ribų. Akivaizdu, kad Švedijos piliečiai stipriai neišskyrė etninės imigrantų grupės svarbos. Danijoje, priešingai, dar prieš krizės laikotarpį požiūris buvo labiau neigiamas. 2010-ais metais 83% apklaustųjų labiau teigiamai vertino imigrantus iš kitų ES valstybių, o atvykusius už jos ribų teigiamai vertino tik 49%, o 2012-ais metais 81% pasisakė teigiamai apie atvykusius iš kitų ES valstybių ir tik 59% teigiamai atsiliepė apie atvykusius iš už ES ribų.

Kai imigracijos skaičius pradėjo sparčiai augti dar krizės išvakarėse, 2014-ais metais, jau tada požiūriai pradėjo formuotis labiau neigiamai imigrantų iš už ES ribų atžvilgiu. Tais metais jau ir Švedijos piliečiai pradėjo labiau neigiamai vertinti atvykusius už ES ribų, kai 72% pasisakė teigiamai, palyginus su 89% palankumą imigrantams iš kitų ES valstybių. Dar vėlesniais metais piliečių nuomonė vis labiau kryo neigiama linkme. Švedijoje 2015-ais metais imigrantus už ES ribų palaikė jau tik 66%, 2017-ais ir 2018-ais metais po 63% apklaustųjų. Tuo tarpu apie imigrantus iš kitų ES valstybių teigiamai vertino 79% 2015-ais metais, 84% ir 83% atitinkamai 2017-ais ir 2018-ais metais. Nors imigracijos krizė apskritai padarė įtaką požiūriams į visus imigrantus labiau neigiamą, labiausiai pasikeitė palaikymas atvykusiems iš už ES ribų. Danijoje šie imigrantai neigiamai vertinami buvo dar prieš imigracijos krizę, todėl akivaizdu, kad identiteto klausimas turi didelę įtaką nuomonės susiformavimui. Kai tik sparčiai pradėjo augti imigracija 2014-aisiais, Danijos piliečiai palaikė kitų etninių grupių atvykėlius tik 43% (kai tą pačią etninę grupę palaikė 69% apklaustųjų), o nuo 2015-ųjų

situacija dar labiau suprastėjo ir atitinkamai teigiamas palaikymas buvo 33%, 30% ir 34% atitinkamai 2015-ais, 2017-ais ir 2018-ais metais.

Nors imigracijos krizė paveikė požiūrį abiejose valstybėse, Danijoje šis pokytis buvo išties dramatiškas. Kai didžiausio palaikymo imigrantai iš už ES ribų sulaukė 83% palaikymo 2010-ais metais, o jau 2017-ais metais tik 30% pieliečių išreiškė teigiamą požiūrį. Akivaizdu, kad etninė imigrantų tapatybė yra svarbus reiškinys nulemiant požiūrį į juos, bet tai tiesiogiai proporcinga ir atvykusiųjų skaičiui. Vis dėlto, sprendžiant tai, kad kitos etninės grupės imigrantai visada turėjo mažesnę palaikymą nei imigrantai iš kultūriškai panašesnių valstybių, galima teigti, kad identitetas išties yra svarbus faktorius nulemiant požiūrį į imigraciją.

H7: Kuo labiau palaikomos ultra-dešiniųjų partijos, tuo daugiau priešiško atsiranda požiūryje į imigraciją.

Pagal užuominų teoriją, partijos priklausomybė taip pat turi įtaką nuomonės apie imigraciją susiformavimui. Kaip jau buvo minėta, ilgą laiką Švedijoje dešiniųjų partija Švedijos demokratai buvo itin nepopuliarūs dėl savo sąsajų su nacizmu, kas save atvira, tolerantiška laikančioje valstybėje turėjo didelę priešpriešą (Hellström ir Hervik 2013). Dėl šios priežasties partijos vystymasis buvo lėtas, tačiau 2014-ais metais populiarumas ženkliai išaugo, kad parlamento rinkimose surinko 12.9% rinkėjų balsų, o 2018-ais net 17.5% (lentelė). Nuo 2014-ųjų ši partija tapo trečia populiariausia Švedijoje. Šie rezultatai akivaizdžiai sutampa su migracijos krizės laikotarpiu, kai migracija tapo iššūkiu visoje Europoje, o pati partija sušvelnino savo pozicijas bandydama prisitaikyti prie visuomenės: atsikratė neigiamo įvaizdžio, pradėjo save pateikti kaip teigiamą, neproblematišką, demokratišką, tolerantišką partiją, tačiau kurios viena iš pagrindinių agendų – imigracijos klausimas, nors ir sąlyginai neradikalus (Ramalingam 2013). Štai ką pasisako apie imigraciją savo agendoje (Sweden Democrats 2020):

„Švedijai reikalinga saugi ir apsaugota siena, kad būtų išvengta organizuoto nusikalstamumo, prekybos žmonėmis ir terorizmo. Mes sveikiname tuos, kurie prisideda prie mūsų visuomenės, laikosi mūsų įstatymų ir gerbia mūsų praktiką. Atvirkščiai, nėra laukiami tie, kurie atvyksta pasinaudoti mūsų sistemomis, įvykdyti nusikaltimus ar pakenkti mūsų piliečiams. Manome, kad Švedija turėtų padėti tiems, kuriems jos reikia, ir tai turėtų būti daroma ten, kur poreikiai yra patys svarbiausi. Mes norime nutraukti prieglobsčio prašytojų priėmimą Švedijoje ir užuot suteikti realią pagalbą pabėgėliams. Mes norime, kad daugiau imigrantų galėtų grįžti į savo gimtąsias šalis“.

Švedijos demokratai imigraciją įvardija kaip vieną iš keturių kertinių temų, o tai itin paranku buvo migracijos krizės laikotarpiu. Taip pat, atsižvelgiant į naujausias apklausas, partijos

populiarumas dar labiau sustiprėjo, nes jeigu būtų rinkimai artimiausiu metu, surinktų 22.6% rinkėjų balsų ir būtų antra populiariausia partija (Edwards 2019). Partijos populiarumas yra lygiagrečiai proporcingas staigaus imigracijos šuolio, todėl nusakyti ar pati partija padėjo suformuoti visuomenės požiūrį imigraciją yra sudėtinga. Vis dėlto, atsikratymas neigiamo įvaizdžio ir partijos agendos patobulinimas tikrai turėjo didelę svarbą sulaukiant pasisekimo.

Lentelė 20: Švedijos demokratų rinkimų rezultatai valstybės parlamente

1994	1998	2002	2006	2010	2014	2018
0.3%	0.4% (8)	1.4% (8)	2.9% (8)	5.7% (6)	12.9% (3)	17.5% (3)

Šaltinis: Election Resources (2019a, 2019b)

Priešingai, Danijoje dešinioji Danijos liaudies partija ilgus metus, nuo 2001-ųjų, buvo tarp trijų populiariausių partijų šalyje, o didžiausią populiarumo šuolį patyrė per parlamento rinkimus migracijos krizės laikotarpiu – 2015-ais metais, kai tapo antra daugiausiai rinkėjų balsų surinkusi partija – net 21.1% (lentelė 21). Vis dėlto, praėjus sąmyšio ir krizės laikotarpiui, 2019-ais metais partijai rinkimai nebebuvo tokie sėkmingi, nes surinko per dvidešimtmetį mažiausiai balsų – 8.7%. Populiarumo nuosmūkį galėjo lemti kelios priežastys: 1) problemos aktualumas, nes nuo 2017-ųjų Danijos piliečiams svarbesne problema tapo ekologija; 2) konkurencija, nes iškilo kitų radikalių partijų; 3) pagrindinių šalies partijų pokyčiai, nes pasiūlė įtikinamas strategijas taip pat ir imigracijos klausimais (Jupskås 2019). Imigracijos tema išlieka viena svarbiausių partijos agendoje. Štai ką apie imigraciją pasisako Danijos liaudies partija (Dansk Folkeparti 2002):

„Danija nėra imigrantų šalis ir niekada nebuvo. Mes nepriimsime transformacijos į daugiatautę visuomenę. Danija priklauso danams, o jos piliečiai turi galėti gyventi saugioje teisinės valstybės bendruomenėje, kuri vystosi pagal Danijos kultūrą. Turėtų būti įmanoma pritraukti užsieniečius į Danijos visuomenę, tačiau tuo atveju, jei tai nekelia pavojaus saugumui ir demokratinei vyriausybei. Laikantis ribotos apimties ir laikantis specialių taisyklių bei laikantis Konstitucijos nuostatų, užsienio piliečiams turėtų būti suteikta galimybė gauti Danijos pilietybę.“

Kaip ir Švedijos demokratai, Danijos liaudies partija pasisako už sienų apsaugos ir imigrantų priėmimo tvarkos griežtinimą, tačiau išsiskiria tuo, kad didesnę dėmesį skiria daniškos kultūros svarbai ir jos saugojimui, kai Švedijos dešinieji daugiau akcentuoja tik saugumo klausimą.

Lentelė 21: Danijos liaudies partijos rinkimų rezultatai valstybės parlamente

1998	2001	2005	2007	2011	2015	2019
7.4% (5)	12% (3)	13.3% (3)	13.9% (3)	12.3% (3)	21.1% (2)	8.7% (3)

Šaltinis: Election Resources (2019)

Abiejose valstybėse imigracijos klausimas yra politizuotas, jos abi yra išsirinkusios anti-imigrantiškas partijas. Įprasta, kad abiejose partijose tarp pagrindinių agendų minima ir migracijos tema, juk anti-imigracijos klausimas labiausiai mobilizuoja ultra-dešiniųjų pažiūrų rinkėjus (Ivarsflaten 2007), o migracijos krizės laikotarpis yra itin parankus tokioms partijoms klestėti. Vis dėlto, Švedijoje partija dar nebuvo sulaukusi tokio stipraus palaikymo kaip Danijoje, niekada netapo antra stipriausia partija. Galima daryti išvadą, kad partijos nebūtinai formuoja piliečių nuomonę, o atvirkščiai – problemos aktualumas padeda partijoms tapti sėkmingoms. Jei partijos svarbiausi keliami klausimai sutampa su viešosios nuomonės keliamais klausimais, tai nulems partijos populiarumą. Piliečiai politinėje kairėje ar dešinėje atsiduria tada, kai mobilizuojasi spręsti atsiradusiai problemai.

H8: Kuo piliečiai turi daugiau žinių apie imigraciją, tuo jie yra mažiau linkę būti priešiški imigrantams.

Įvertinti žinias apie imigraciją nėra lengvas uždavinys, tačiau žiniasklaida turi įtaką formuoti šią informaciją. Ypač neigiamas imigrantų apibūdinimas gali sukelti ir visuomenės neigiamos nuomonės formavimą. Patys piliečiai yra buvę apklausti, jų nuomone, ar žiniasklaidoje informacija susijusi su imigrantais pristatoma pernelyg teigiamai/objektyviai/pernelyg neigiamai (lentelė 22). Danijoje dauguma piliečių sutiko, kad skleidžiama informacija nėra objektyvi, net 59% apklaustųjų sutiko, kad imigrantai apibūdinami pernelyg neigiamai negu turėtų. Švedijoje, nors ir ženkliai mažiau piliečių už tai pasisakė, bet visvien dauguma apklaustųjų, 41%, nurodė, kad imigrantai yra pernelyg neigiamai apibūdinami žiniasklaidoje.

Lentelė 22: Infomacijos apie imigraciją pateikimo objektyvumas

Ar žiniasklaidoje informacija susijusi su imigrantais pristatoma pernelyg teigiamai/objektyviai/pernelyg neigiamai? (Eurobarometer 2017)	Danija		
	Pernelyg teigiamai	Objektyviai	Pernelyg neigiamai
	6%	26%	59%
	Švedija		
	Pernelyg	Objektyviai	Pernelyg

	teigiamai		neigiamai
	17%	32%	41%

Patys piliečiai mano, kad yra gerai informuoti su imigracijos situacija savo šalyse. Danijoje 73%, o Švedijoje 70% apklaustųjų mano, kad yra labai gerai/pakankamai gerai informuoti apie imigraciją (Eurobarometer 2017). Kalbant apie žinias apie imigraciją, Europos Komisijos vykdytose apklausose 2017-aisiais metais buvo siekiama įvertinti, kiek gerai piliečiai nusimano apie imigracijos srautus savo valstybėse ir ar skaičiai atitinka realybę (Eurobarometer 2018a). Švedijoje teisingą atsakymą, kad nuo 12% iki 25% populiacijos sudaro imigrantai, atsakė maždaug kas ketvirtas pilietis – 26% apklaustųjų. Vis dėlto tai buvo pats dažniausias apklaustųjų pasirinkimas. Antras populiariausias atsakymas, kurį pasirinko 24% apklaustųjų buvo toks, kad imigrantai sudaro nuo 9% iki 12% populiacijos. Šis atsakymas taip pat yra arti tiesos. Danijoje piliečiai gerokai prasčiau nusimano apie imigracijos srautus. Teisingą atsakymą, kad imigrantų populiacija sudaro nuo 9% iki 12% visos Danijos populiacijos pateikė tik 16% apklaustųjų. Taip pat po 16% nurodė nuo 6% iki 9% bei nuo 12% iki 25% populiacijos. Populiariausias atsakymas, kurį pasirinko 24% apklaustųjų buvo nurodantis, kad imigrantai sudaro nuo 3% iki 6% populiacijos. Danijos piliečiai yra gerokai prasčiau nei Švedijos piliečiai informuoti apie imigracijos realybę savo šalyje, kai Švedijoje kas ketvirtas pasirinko teisingai, Danijoje – maždaug vos kas aštuntas pilietis. Apklausų dalyviai gali manyti, kad jiems suteikiama pakankamai informacijos apie situaciją susijusia su imigracija, tačiau žinių apie imigrantų populiaciją patikrinimas gali parodyti, kad informacijos trūkumas išties egzistuoja. Šiuo atveju, Švedijos piliečiai geriau supranta, kokia imigracijos padėtis yra jų valstybėje, negu Danijos piliečiai ir žinodami, kokia proporcingai didelė yra imigrantų populiacija, visvien apie ją atsiliepia labiau teigiamai.

H9: Atsiriboję nuo imigrantų ar jų visai nepažįstantys yra labiau linkę būti priešiskai nusiteikę prieš imigraciją.

Kaip ir nurodo kontaktų teorija, kuo daugiau tenka bendrauti su imigrantais, tuo mažiau lieka priešiškoji jiems. Yra atliktos įvairios apklausos, kurios nurodo, kad būtent tos valstybės, kuriose imigracija yra įprastas reiškinys ir imigracijos srautai yra didesni, dažnai matomas ir didesnis palankumas imigrantų atžvilgiu. Pažinimas leidžia sudaryti gerokai geresnį išpūdį negu nuogirdos ir kitų išsakytos, ne visada objektyvios, nuomonės. Valstybėse, kuriose imigrantų yra proporciškai didelis skaičius, taip pat turi didesnę šansą bendrauti su daugiau imigrantų. Tiriant, kiek dažnai tenka bendrauti su imigrantais, buvo užduoti klausimai: ar turite draugų imigrantų, ar turite ir šeimos narių, ir draugų imigrantų, ar turite šeimos narių imigrantų, kurie šiuo metu gyvena Danijoje/Švedijoje, ar neturite.

Rezultatai abiejose valstybėse akivaizdžiai skiriasi (lentelė 23). Mažiausiai sąsajų su imigrantais turi Danija, kur net 55% populiacijos neturi net draugų imigrantų. Švedijoje šis skaičius gerokai mažesnis – 30% populiacijos neturi sąsajos su imigrantais. Draugų imigrantų Švedijos piliečiai taip pat turi gerokai daugiau nei Danijos – 48% prieš 30% ir artimiausiai bendraujančių, turinčių ir šeimos narių, ir draugų imigrantų Švedijoje taip pat daugiau beveik dvigubai – 18%, kai Danijoje tik 10%. Švedija, kurioje imigrantų populiacija yra didesnė ir piliečiai gerokai dažniau turi artimų sąsajų su imigrantais, taip pat yra tolerantiškesni, labiau teigiamai atsiliepia apie imigrantus savo šalyje.

Lentelė 23: Artimas imigrantų pažinėjimas

	Danija	Švedija
Ar turine draugų imigrantų?	30%	48%
Ar turite šeimos narių, kurie yra imigrantai?	5%	4%
Ar turite ir draugų, ir šeimos narių, kurie yra imigrantai?	10%	18%
Neturite nei draugų, nei šeimos narių, kurie yra imigrantai	55%	30%

Šaltinis: Eurobarometer (2017)

Kita panaši apklausa buvo susijusi bendrai apie kontakto su imigrantais dažnumą. 2018-ųjų Eurobarometro duomenimis, Švedijos piliečiai yra vieni daugiausiai kontaktų su imigrantais turinčių visoje ES (lentelė 24). Pasiteiravus, kiek dažnai tenka bendrauti su imigrantais, įskaitant trumpą pokalbį ar bendros veiklos atlikimą, rezultatų skirtumai tarp valstybių nebuvo itin ryškūs. Vis dėlto, Švedijoje didesnis procentas apklaustųjų bendrauja bent vieną ar du kartus kasdien (42% piliečių tai daro Švedijoje, o Danijoje – 34%), Danijoje taip pat yra didesnis procentas bendraujančių retai (viso 28%, kai Švedijoje – 19%). Rezultatai nors ir nėra drastiškai skirtingi, Švedijoje didesnis bendravimas su imigrantais visvien išlieka akivaizdus.

Lentelė 24: Bendravimas su imigrantais

	Bendravimas kasdien daugiau nei tris kartus	Bendravimas kasdien bent vieną arba du	Bendravimas kiekvieną savaitę	Bendravimas rečiau nei kas savaitę

		kartus		
Danija	9%	34%	28%	28%
Švedija	10%	42%	29%	19%

Šaltinis: Eurobarometer (2018a)

Ankstesniais metais (2017-ais), pasiteiravus, kiek dažnai tenka bendrauti su imigrantais, įskaitant trumpus pokalbius ar bendrą veiklą, Švedijos piliečiai taip pat nurodė bendraujantys dažniau (lentelė 25). Kasdien su imigrantais bendrauja 52% apklaustųjų, kai Dainijoje – 43%. Danijoje dažnesnis kontaktas būna rečiau kas savaitę, tai pripažino 56% apklaustųjų Dainijoje ir 48% Švedijoje. Taip pat, paklausus apie artimesnio ryšio su imigrantais turėjimą („Ar turite imigrantų draugų arba turite šeimos narių, kurie yra imigrantai?“), Švedijos piliečiai gerokai dažniau atsakė teigiamai. Net 70% turi draugų ar šeimos narių imigrantų, kai Danijoje taip pat atsakė tik 45%.

Lentelė 25: Bendravimas su imigrantais

	Danija		Švedija	
	Kasdien	Kas savaitę ir rečiau	Kasdien	Kas savaitę ir rečiau
Eurobarometer (2017) „Kiek dažnai tenka bendrauti su imigrantais, įskaitant trumpus pokalbius ar bendrą veiklą“	43%	56%	52%	48%
Eurobarometer (2017) „Ar turite imigrantų draugų arba turite šeimos narių, kurie yra imigrantai?“	Taip	Ne	Taip	Ne
	45%	55%	70%	30%

Kitos apklausos suteikia panašius rezultatus. Gallup International (lentelė 26) rengtos apklausos parodė, kad abiejose valstybėse piliečiai pažįsta imigrantus. Nežymiai, bet Švedijoje šis skaičius buvo didesnis, beveik 90% apklaustųjų nurodė pažįstantys imigrantų. Danijoje šis rodiklis šiek tiek mažesnis, 81,4% apklaustųjų atsakė teigiamai.

Lentelė 26: Imigrantų pažinimas

	Danija	Švedija
„Ar pažįstate imigrantų?“	Taip	Taip
(Gallup International 2018)	81.4%	89.8%

Kontaktų teorija Danijos ir Švedijos atveju išties pasiteisina, nes Švedai dažniau bendrauja su imigrantais. Ypač didesnis skirtumas tarp valstybių atsiranda tuo klausimu, kas liečia artimesnį bendravimą. Švedijos piliečiai turi akivaizdžiai daugiau imigrantų draugų ar šeimos narių, o ne vien tik pažįstamų, su kuriais galėtų tik pasisveikinti. Todėl imigrantų pažinimas artimame aplinkinių rate išties turi įtakos geresnio požiūrio į imigraciją susiformavimui.

H10: Kuo sėkmingiau imigrantai integruojami į visuomenę, tuo labiau teigiamai vertinama imigracija.

Integracijos procesai Švedijoje ir Danijoje labai skiriasi. Danijoje integracijos reikalavimai yra itin griežti. Norėdami gauti nuolatinės gyvenamosios vietos statusą Danijoje, naujai atvykę asmenys privalo dalyvauti privalomojo įvado programoje ir gauti atitinkamą pažymį laikant danų kalbos testą, išlaikyti Danijos kultūros ir istorijos testą bei būti pragyvenusiams Danijoje bent penkerius metus. Taip pat, imigrantų šeimos nariams, kurie norėtų gyventi Danijoje, buvo pritaikyta griežtų reformų, tokių kaip amžiaus limitas padidintas iki 24 metų norint susituokti su asmenimis iš trečiųjų šalių ir netgi nustatytas limitas, kokia minimali suma turėtų būti turima banko sąskaitoje (Borevi 2014). Švedijoje imigrantai neprivalo išlaikyti jokių integracijos ar kalbos testų, net ir siekiant įgyti pilietybę, nors kalbos mokymasis yra suteikiamas valstybės, nedalyvaujantys integracijos programose nerizikuoja, kad jiems būtų atsisakyta pratęsti leidimą gyventi Švedijoje. Taip pat nereikalaujama turėti žinių apie visuomenę, laikyti testų, bet kaip ir Danijoje, norint gauti nuolatinio gyventojų leidimą, taip pat turi būti pragyventa valstybėje bent penkerius metus. Iki šiol Danijoje yra griežtesnis integracijos procesas nei Švedijoje.

Integracijos klausimą svarbu pridėti dėl to, kad jis yra glaudžiai susijusi su grėsmės teorija. Kaip jau buvo minėta, kad piliečiai yra linkę geriau pasisakyti apie imigrantus, jei jie dirba,

moka mokesčius valstybei ir taip prisideda prie valstybės gerovės, negu tie imigrantai, kurie nedirba. Sėkminga integracija, pagal abiejų valstybių piliečių atsakymus, pirmiausiai ir yra prisidėjimas prie valstybės gerovės per mokesčių mokėjimą (Eurobarometer 2017). Danijoje tai svarbiausias tinkamos integracijos požymis 98% apklaustųjų, o Švedijoje net 99% apklaustųjų. Kaip ir Danijoje, taip ir Švedijoje, mokesčių mokėjimas vertinamas palankiai, kaip galimybė prisidėti prie valstybės vystymosi ir egalitarizmo užtikrinimo (Heinö 2009). Nieko keista, kad to tikimasi ir iš imigrantų. Kiti populiariausi atsakymai, kurie apibrėžia, kas yra tinkama integracija, tai Danijoje galėjimas kalbėti valstybine kalba (97%) ir kai imigrantas pradeda jaustis Danijos visuomenės dalimi (97%). Švedijoje, rezultatai tokie patys: kalba ir paties imigranto jautimasis Švedijos piliečiu (po 99% atsakymų „sutinku“) yra patys svarbiausi sėkmingos imigracijos bruožai (lentelė 27).

Lentelė 27: Veiksniai, nulemiantys sėkmingą integraciją

	Danija	Švedija
Prisidėjimas prie valstybės gerovės per mokesčių mokėjimą	98%	99%
Gebėjimas kalbėti valstybine kalba	97%	99%
Paties imigranto pojūtis, kad yra visuomenės dalis	97%	99%
Visuomenės vertybių ir normų priėmimas	89%	94%
Išsilavinimo ar įgūdžių, reikalingų gauti darbą, turėjimas	93%	91%
Turėjimas danų/švedų draugų	88%	86%
Pilietybės įgijimas	67%	70%
Pasidalijimas Danijos/Švedijos kultūros tradicijomis (jų išmanymas)	70%	50%

Šaltinis: Eurobarometer (2017)

Mažiausiai svarbūs faktoriai, kurie Danijoje nulemia sėkmingą integraciją yra pilietybės įgijimas (67% apklaustųjų nurodo, kad tai svarbu) ir pasidalijimas Danijos kultūros tradicijomis (70%). Švedijoje pasidalijimas švedų kultūros tradicijomis įvardijamas kaip mažiausiai svarbus faktorius (50% apklaustųjų nurodė jo svarbą) ir taip pat pilietybės įgijimas (70%).

Pasiteiravus, ko trūksta, kad integracija būtų sėkmingesnė (Eurobarometras 2017), abiejose valstybėse išskyrė, kad turėtų būti tobulinami kalbų kursai atvykstantiems imigrantams (Danijoje ir Švedijoje šiam teiginiui pritarė 97% apklaustųjų) bei turėtų būti patobulintos integracijos programos atvykstantiems, tai yra orientaciniai kursai, supažindinimas su gyvenimo būdo ypatumais, socialinėmis normomis ir vertybėmis (98% su tuo sutinka Danijoje ir 96% Švedijoje).

Taip pat, pasiteiravus piliečių, kaip jie vertina integraciją Danijoje ir Švedijoje (lentelė 28), paaiškėjo, kad Danijos piliečiai labiau teigiamai vertina imigrantų integraciją savo valstybėje. Pagal 2018-ųjų apklausų duomenis, 50% integracijos pasisekimą įvertino teigiamai, kai Švedijoje tik 24%. 2017-ais metais integracijų procesais savo valstybėse piliečiai buvo gerokai labiau patenkinti, nes Danijoje net 70% įvertino teigiamai, o Švedijoje 46%. Sunku įvardinti, kas nulėmė tokius radikalius nuomonės pokyčius per vienerius metus, tačiau tai nepaneigia fakto, kad Danijos piliečiai integracijos procesus vertina gerokai labiau teigiamai. Todėl, teigti, kad tinkamai vykdomi integracijos procesai turi įtaką nuomonės apie imigraciją formavimui, tikrai negalima.

Lentelė 28: Integracijos procesai

	Danija		Švedija	
	Taip	Ne	Taip	Ne
„Ar daugumos imigrantų integracija jūsų šalyje sėkminga?“ Eurobarometer (2018a)	50%	46%	24%	73%
„Ar daugumos imigrantų integracija jūsų šalyje sėkminga?“ Eurobarometer (2017)	70%	28%	46%	52%

Danijos piliečiai integraciją vertina labiau teigiamai, nes ir rezultatai palankesni nei Švedijoje, pavyzdžiui, imigrantų nedarbas didesnis yra Švedijoje (lentelė 29). Nors piliečiai gali skeptiškai žiūrėti į imigraciją dėl konkurencijos darbo rinkoje (Hipotezė 2), bet imigrantams susirasti darbą yra sudėtingesnė užduotis nei vietiniams gyventojams. Nors Danijoje integracija ir palankiau vertinama pačių piliečių, ir tai parodo tokie rodikliai, kaip imigrantų įsidarbinimo tikimybė, Švedijos didesnis palankumas tik dar labiau parodo, kad integracijos intensyvumas ir kokybė neturi įtakos piliečių nuomonės susiformavimui.

Lentelė 29: Imigrantų nedarbas

	Danija	Švedija
Imigrantų nedarbas	16.8%	19.1%

Šaltinis: OECD (2016)

7. TYRIMO REZULTATAI

Labiausiai veiksniai, kurie nulemia viešosios nuomonės susiformavimą paaiškina šios hipotezės: 1) Kuo didesnis imigrantų skaičius, tuo labiau vyrauja neigiamas požiūris į imigraciją (H5); 2) Labiau neigiamai vertinama imigrantai, kurie atvykę iš už ES ribų (H6); Atsiriboję nuo imigrantų ar jų visai nepažįstantys yra labiau linkę būti priešiški nusiteikę prieš imigraciją (H9). Kalbant apie didelį imigrantų skaičių (H5) svarbu paminėti, tai, kad hipotezė pasitvirtina su sąlyga, jei imigracijos šuolis yra staigus per trumpą laikotarpį. Tai galima tapatinti ir su grėsmės, ir su identiteto teorijomis, nes didelis srautas kelia nerimą dėl staiga išaugusio darbo vietų poreikio, didesnio valstybės resursų paskirstymo bei pasikeitusios demografijos, ypač kai didžioji dalis atvykstančiųjų yra iš valstybių priskiriamų skirtingai etninei tapatybei. Pastaroji priežastis yra tiesiogiai susijusi su imigrantų iš už ES ribų atvykimu (H6).

Hipotezė (H6) remiasi išskirtinai identiteto teorija ir nusako, kad valstybėse, kuriose multikulturalizmas yra didesnė vertybė, imigrantai iš valstybių su kitokia etninta tapatybe nėra identifikuojami negatyviai. Valstybių tapatybės raida parodo, kaip Danijoje yra svarbu išsaugoti homogenišką visuomenę, vyraujančią kultūrą, priešingai negu Švedijos atveju, kur istoriškai didesni imigracijos srautai nulėmė atvirumą kitoms kultūroms. Apklausose požiūris į imigrantus iš valstybių su panašiu identitetu (ES valstybės) buvo taip pat panašus, nors Švedijos piliečiai ir šiuo klausimu buvo labiau pozityvūs, o požiūrių skirtumas į imigrantus iš už ES ribų buvo itin didelis.

Dar viena hipotezė, kuri buvo patvirtinta (H9) yra susijusi su kontaktų teorija. Didesnę imigrantų populiaciją turinčios Švedijos piliečiai dažniau kiekvieną dieną bendrauja su imigrantais, įskaitant pasidalijimu vos keliais sakiniais, bet ypatingai didelį skirtumą galima matyti artimame bendravime su imigrantais, kai pastarųjų yra šeimoje ar juos laiko draugais. Pagal šį rodiklį Danijos piliečius Švedijos piliečiai lenkia akivaizdžiai. Kai atsiranda galimybė artimiau pažinti kitataučius, draugiški ryšiai paskatina teigiamos nuomonės susiformavimą.

Nuotaikų teorijos paskatinta hipotezė (H8) pasitvirtino nežymiai. Turima informacija ir žinios apie imigrantus šiek tiek turi sąsajų su požiūrio susiformavimu. Švedijos piliečiai parodė žinantys geriau apie imigrantų populiaciją savo valstybėje, nei Danijos piliečiai. Kadangi skirtumai nėra akivaizdūs, dėl to galutinai patvirtinti hipotezės negalima, o ir reikėtų išsamesnės analizės tiriant įvairesnio pobūdžio žinias. Švedijos piliečiai geriau supranta situaciją valstybėje, tai parodo, kad jie yra tinkamiau informuojami, juos mažiau pasiekia dezinformacija ir neteisingų žinių pateikimas.

Likusios hipotezės nepasitvirtino (H1, H2, H3, H4, H7, H10). Pagal ekonominį modelį (H1), ryšio tarp valstybės ekonominio pajėgumo ir požiūrio į imigraciją rasti nepavyko. Kai kuriais metais Danijos piliečiai savo valstybės ekonomika buvo šiek tiek labiau užtikrinti, nei Švedijos piliečiai, taip pat kasmet Danijos ekonominė situacija nors ir nežymiai, bet šiek tiek pranašesnė už Švedijos, tačiau tai visai neturėjo jokios įtakos įtakos nuomonės suformavimui, nes šie skirtumai yra itin maži, o nuomonės apie imigrantus šiose valstybėse skiriasi ženkliai.

Hipotezė susijusi su grėsmės teorija (H2) taip pat buvo paneigta. Nors nerimas dėl konkurencijos darbo rinkoje atsirasti gali padidėjus imigracijos srautui, bet realybėje rezultatas yra kitoks: Danijoje nedarbo lygis kasmet yra mažesnis nei Švedijoje, tačiau požiūris į imigraciją yra labiau neigiamas. Tai visiškai nesusiję su darbo rinkos padėtimi, nes didesnis nedarbas turėtų nerimą dėl konkurencijos skatinti labiau, tačiau taip nėra. Priešingai, Švedijos piliečiai mažiau nerimauja, kad imigrantai gali užimti darbo vietas, taip pat mažiau neigiamai vertina ekonominę imigrantų naštą valstybės gerovės sistemai. Skirtumai išryškėja tik tuo klausimu, kokie imigrantai yra labiau priimtini valstybėse, nes Danijoje reikalavimai imigrantams yra didesni: pozityviau priimami aukštą išsilavinimą ir valstybėje trūkstantį įgūdžių turintys imigrantai, nei bet kokie kiti, kai Švedijoje didesnė tolerancija vyrauja bet kokio tipo imigrantams.

Ekonominis modelis apima ir ES populiarumo bei požiūrio į imigraciją ryšį (H3), juk ES ir yra ne tik politinė, bet ir ekonominė bendrija. Pasitikėjimas jos priimamais sprendimais vis tik nėra svarbus faktorius, padedantis formuoti viešąją nuomonę, nors nežymių sąsajų atrasti galima. Kai yra vertinamas pasitikėjimas ES, išreiškiamas noras likti ES sudėtyje, akivaizdžių požiūrių skirtumų atrasti nepavyko. Vienintelis skirtumas, kurį galima išvelgti, yra išsiskiriančios nuomonės bendrosios ES

migracijos politikos ir laisvo asmenų judėjimo klausimais, kuriuos abu labiau teigiamai vertina Švedijos piliečiai. Vis dėlto, tai nėra tiek susiję su pačiu ES populiarumu, bet su bendrai vyraujančia nuomone imigracijos temomis, kai Danijoje jos priimamos mažiau palankiai, kaip ir pati imigracija.

Laikymas savęs ES, ne vien tik savo valstybės piliečiu, nereiškia didesnio polinkio į multikultūralizmą arba laikymas savęs tik savo valstybės piliečiu nereiškia didesnio polinkio į nacionalizmą (H4). Ši hipotezė, kuri remiasi tapatybės modeliu, visiškai nepasiteisina, nes piliečiai Danijoje ir Švedijoje panašiomis proporcijomis identifikuoja save ir ES, ir savo valstybės piliečiais.

Nuotaikų teoriją atspindinti hipotezė (H7) nepasitvirtino, nes nepavyko rasti ryšio tarp partijų įtakos ir nuomonės apie imigraciją formavimo. Priešingai, pastebėta, kad partijos pasinaudoja imigracijos tematika, norėdamos sulaukti daugiau rinkėjų balsų. Migracijos krizės metu ultra-dešiniosios partijos, Švedijos demokratai ir Danijos liaudies partija, turėjo progą išpopuliarėti pasinaudodami imigracijos retorika. Tai patvirtina ir tai, kad po krizės, kai tema tapo mažiau aktuali, Danijoje šiai partijai itin nepasisekė, o Švedijoje partijos populiarumas niekada nepasiekė tokio įspūdingo lygmens, kokį pasiekusi buvo Danijos ultra-dešinioji partija.

Imigrantų integracijos visuomenėje sėkmė ir požiūrio į juos susiformavimas neturėjo sąsajų, todėl hipotezė (H10) nepasitvirtino. Integracijos procesai valstybėse labai skiriasi, taip pat kaip ir rezultatai. Nors Švedijoje piliečiai integraciją jų šalyje vertina kaip mažiau sėkmingą, palyginus su Danija, bet visvien turi labiau teigiamą nuomonę apie imigrantus. Taip pat, Danijoje sėkmingesnė integracija pasireiškia dar ir tuo, kad imigrantai turi didesnę galimybę susirasti darbą, nei imigrantai Švedijoje. Atsižvelgiant į tai, kad abiejose valstybėse sėkminga integracija įvardijami prioritetai sutampa, Danijos piliečiai imigrantams yra reiklesni, nes net geriau integravusis į visuomenę, nebūtinai reiškia, kad požiūris taps labiau teigiamu.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Imigracija pastaruosius 5 metus yra įvardijama kaip didžiausias iššūkis visoje ES. Nuo migracijos krizės pradžios, Švedijos ir Danijos piliečiai ją taip pat nurodė esant pagrindine problema šiose valstybėse. Nepaisant to, piliečių požiūriai į imigraciją išsiskyrė. Daugeliu aspektų panašių valstybių gyventojai apie imigraciją atsiliepė labai skirtingai: Švedijos piliečiai išreiškė akivaizdžiai labiau teigiamą požiūrį negu Danijos. Šioje lyginamojoje analizėje buvo siekiama išsiaiškinti, kokie faktoriai gali nulemti, kodėl panašiose valstybėse viešoji nuomonė imigracijos klausimu skiriasi.

Palyginus Danijoje ir Švedijoje vyraujančius nuomonių skirtumus, buvo galima išsiaiškinti, kokiais klausimais, susijusiais su imigracija, jos išsiskiria ir taip geriau suprasti, kas

labiausiai kelia nerimą ar nepasitikėjimą pasirinktose valstybėse. Staigus imigrantų populiacijos išaugimas per trumpą laikotarpį, imigrantų etninė tapatybė ir imigrantų artimesnis pažinėjimas buvo įrodyta esant esminiais faktoriais, nulemiančiais viešosios nuomonės susiformavimą. Dėl to, grėsmės, identiteto ir kontaktų teorijos geriausiai paaiškina nuomonės suformavimo faktorius. Itin dažnai akademikų tikrinamas ekonominis modelis nepasitvirtino. Geriau išmanant šias priežastis, galima labiau suprasti problemas, su kuriomis susiduria imigrantai, jas pripažinti ir ieškoti sprendimo, kurio radimas paskatintų geresnį imigrantų priėmimą visuomenėje.

Nepaisant šių rezultatų, dar yra daugiau faktorių, į kuriuos reikėtų pasigilinti, norint dar geriau suprasti priežastis tokios nuomonių dinamikos. Didesnis dėmesys turėtų būti skiriamas Walter Lippmann teorijų analizei bei aplinkos įtakai formuojant nuomonę. Pavyzdžiui, žiniasklaidos įtaka nuomonės formavimui galėtų būti nagrinėjama pasirenkant Švedijos ir Danijos spaudos analizę. Galbūt būtų galima pamatyti ryškių skirtumų tame, kaip žiniasklaida atsiliepia apie imigrantus spaudoje arba išanalizavus asmenų, kurie laikomi visuomenės autoritetais, retoriką. Kitas svarbus aspektas, galintis praturtinti rezultatus, tai yra žinių apie imigraciją analizavimas, tokiu būdu būtų galima geriau suprasti ar tiksliai, o ne klaidinanti informacija pasiekia piliečius.

SUMMARY

Since immigration has been indicated to be one of the most important issues in the EU, the public opinion on this matter varies across the countries. Sweden and Denmark were chosen to analyse how two very similar countries in social, economic and cultural terms may have such different points of view towards immigration. Citizens in Sweden have been more supportive of the matter compared to the citizens of Denmark. The aim of this study is to examine what are the main factors contributing to such different public opinion on immigration and how such similar countries can have such opposing views.

Economic, identity, contact, threat, mood and cue-taking theories try to explain the factors which influence the public opinion. Economic one argues that well-developed countries usually support the free movement of people and see it as a positive element thing for country's economics because immigrants do not burden strong economies as much as they would concern the economies of poor countries. Identity theory argues that citizens are more concerned that immigrants are a threat to local values and culture which they interfere. Contact theory explains that the more citizens are involved with immigrants, the more positive about immigration they become. Threat theory suggests that locals might become insecure about employment or welfare state. Since immigrants might be seen

as a threat to take jobs or use heavily economic benefits especially when immigration flow is sudden and large-scale. Mood theory argues that citizens are usually unaware of politics and the reality of immigration therefore their opinion can be easily manipulated by others including media or an opinion by authoritative personalities, to name a few. Finally, cue-taking theory similarly suggests that opinion is formed by cues made by political parties.

Other studies usually analyse and compare two or three theories while in this study it is attempted to combine all the major theories in order to have a much broader picture on the matter. Out of these theories and previous studies, ten hypotheses were established which were tested by implementing opinion polls. Surveys carried by Eurobarometer, European Social Survey and Gallup International were chosen to be thoroughly analysed to support the hypotheses.

Furthermore, this study puts an emphasis on a state-level analysis rather than an individual level one since it is aimed to find the differences between the two countries but also because of available statistical data.

The results show that identity, threat and contact theories explain the factors determining public opinion on immigration the best. The analysis showed that sudden and large-scale immigration increases the possibility for a more negative perception of immigration. During the migrant crisis, public opinion about immigration became obviously more pessimistic both in Denmark and Sweden. Also, if there is more contact with immigrants, the attitude towards them becomes more positive. The results in Sweden showed that citizens communicate with immigrants more often and they have more close relationships with them, compared to Denmark. Finally, in both countries, public opinion towards immigrants from countries outside the EU or of different ethnicity are way more negative, compared to the immigrants who came from the EU states or countries with similar ethnic background. Other theories suggested little or no support when applied in Sweden and Denmark.

The outcome of this study allows a better understanding of what contributes to the construction of negative attitudes towards immigration. Also, why in some countries immigration might seem more of a threat, compared to other countries. It could also help to search for a solution to encourage a more positive perception of immigrants and thus their better integration in the society.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Almond, Gabriel (1956) „Public Opinion and National Security Policy“, *Public Opinion Quarterly* 20(2): 371-378.

Anderson, Chris ir Reichert, Shawn M. (1996) “Economic Benefits and Support for Membership in the EU: A Cross-National Analysis”, *Journal of Public Policy*, 15:231-249.

Asylum Information Database (2019) „Statistics: Sweden“, Asylum Information Database <<https://www.asylumineurope.org/reports/country/sweden/statistics>> [Žiūrėta 2020 05 23].

Azroun Rachid et al. (2013) “Focusing on Differences? Contextual Conditions and Anti-Immigrant Attitudes Effects on Support for Turkey’s EU Membership”, *International Journal of Public Opinion Research*, 25(4): 480-501.

Bay et al. (2013) „Welfare Dualism in Two Scandinavian Welfare States: Public Opinion and Party Politics“, *West European Politics*, 36(1): 199–220.

Borevi, Karen (2014) „Multiculturalism and Welfare State Integration: Swedish Model Path Dependency“, *Identities: Global Studies in Culture and Power*, 21(6): 708–723.

Brinegar, Adam P. ir Jolly, Seth K. (2005) „Location, Location, Location: National Contextual Factors and Public Support for European Integration“, *European Union Politics*, 6(2): 155-180.

Dancygier, Rafaela M. (2010) *Immigration and Conflict in Europe*. Cambridge University Press.

Dansk Folkeparti (2002) „The Party Program of the Danish People’s Party“, Dansk Folkeparti <<https://danskfolkeparti.dk/politik/in-another-languages-politics/1757-2/>> [Žiūrėta 2020 05 23].

Dixon, James (2006) „The Ties That Bind and Those That Don’t: Toward Reconciling Group Threat and Contact Theories and Prejudice“, *Social Forces*, 84: 2179-2204.

Edwards, Catherine (2019) „Far-Right Sweden Democrats Reach Record High in Opinion Polls“, The Local <<https://www.thelocal.se/20191204/far-right-sweden-democrats-reach-record-high-in-opinion-polls>> [Žiūrėta 2020 05 23].

Election Resources (2019a) Elections to the Danish Folketing <<http://electionresources.org/dk/>> [Žiūrėta 2020 05 23].

Election Resources (2019b) Elections to the Swedish Riksdag <<http://electionresources.org/se/>> [Žiūrėta 2020 05 23].

Eurobarometer (2012) *Standard Eurobarometer 77, Spring 2012 – Public Opinion in the European Union*. Brussels: European Commission.

Eurobarometer (2014) *Special Eurobarometer 415 – Europeans in 2014, Report*. Brussels: European Commission.

Eurobarometer (2015a) *Standard Eurobarometer 83, Spring 2015 – Public Opinion in the European Union, Report*. Brussels: European Commission.

Eurobarometer (2015b) *Standard Eurobarometer 84, Autumn 2015 – Public Opinion in the European Union, Report*. Brussels: European Commission.

Eurobarometer (2016) *Standard Eurobarometer 85, Spring 2016 – Public Opinion in the European Union*. Brussels: European Commission.

Eurobarometer (2017) *Standard Eurobarometer 88, Autumn 2017 – Opinion in the European Union, Report*. Brussels: European Commission.

Eurobarometer (2018a) *Special Eurobarometer 469 – Integration of Immigrants in the European Union, Report*. Brussels: European Commission.

Eurobarometer (2018b) *Standard Eurobarometer 89, Spring 2018 – Public Opinion in the European Union*. Brussels: European Commission.

Eurobarometer (2018c) *Standard Eurobarometer 90, Autumn 2016 – Public Opinion in the European Union*. Brussels: European Commission.

Eurobarometer (2019a) *Standard Eurobarometer 91, Spring 2019 – Public Opinion in the European Union*. Brussels: European Commission.

Eurobarometer (2019b) *Standard Eurobarometer 92, Autumn 2019 – Public Opinion in the European Union*. Brussels: European Commission.

European Social Survey (2010) Observatory of Public Attitudes to Migration, Migration Policy Centre <<http://www.migrationpolicycentre.eu/opam/>> [Žiūrėta 2020 05 23].

European Social Survey (2012) Observatory of Public Attitudes to Migration, Migration Policy Centre <<http://www.migrationpolicycentre.eu/opam/>> [Žiūrėta 2020 05 23].

European Social Survey (2014) Observatory of Public Attitudes to Migration, Migration Policy Centre <<http://www.migrationpolicycentre.eu/opam/>> [Žiūrėta 2020 05 23].

European Social Survey (2016) „Attitudes towards Immigration and their Antecedents“, *ESS Topline Results Series*, 7.

Eurostat (2018) „Migration and Migration Population Statistics“, Eurostat <https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics> [Žiūrėta 2020 05 23].

Gabel, Matthew (1998) *Interests and Integration: Market Liberalization, Public Opinion, and European Union*. Ann Arbor: University of Michigan Press.

Gabrielatos, C. and Baker, P. (2008) „Fleeing, Sneaking, Flooding a Corpus Analysis of Discursive Constructions of Refugees and Asylum Seekers in the UK Press, 1996–2005“, *Journal of English Linguistics* 36(1): 5–38.

Gallup International (2015) „Potential Net Migration Index“, Gallup <<https://news.gallup.com/migration/interactive.aspx>> [Žiūrėta 2020 05 23].

Gallup International (2018) „Data-Survey: Migrant Acceptance Index: A Global Examination of the Relationship between Interpersonal Contact and Attitudes toward Migrants“, *Border Crossing*, 8(1): 103-132.

Gaxie, Daniel (2013). „Retour sur les modes de production des opinions politiques”, Coulangeon Philippe ir Duval Julien (sud.), *Trente ans après La Distinction*. Paris, La Découverte: 293-306.

Green-Pedersen, Christoffer ir Krogstrup, Jesper (2008) „Immigration as a political issue in Denmark and Sweden“, *European Journal of Political Research* 47: 610–634.

Green-Pedersen, Christoffer ir Odmalm, Pontus (2008) „Going different ways? Right-wing parties and the immigrant issue in Denmark and Sweden“, *Journal of European Public Policy*, 15(3) April: 367–381.

Hainmueller, Jans ir Hopkins, Daniel (2014) Public Attitudes Toward Immigration, *The Annual Review of Political Science*, 17, 225-249

Heinö, Andreas Johansson (2009) „Democracy between collectivism and individualism. De-nationalisation and individualisation in Swedish national identity“, *International Review of Sociology - Revue Internationale de Sociologie*, 19(2): 297-314.

Hellström, Anders ir Hervik, Peter (2013) „Feeding the Beast: Nourishing Nativist Appeals in Sweden and in Denmark“, *Journal of International Migration and Integration*, 15: 449–46

Hilson, Mary. (2008) *Nordic Model: Scandinavia since 1945*. London: Reaktion Books.

Hjerm, Mikael (2009) „Anti-Immigrant Attitudes and Cross-Municipal Variation in the Proportion of Immigrants“, *Acta Sociologica*, 52(1): 47-62.

Hobolt, Sara B. ir de Varies, Catherine (2016) „Public Support for European Integration“, *Annual Review of Political Science*, 19: 413-32.

Hooghe, Liesbet ir Marks, Gary (2005) „Does Identity or Economic Rationality Drive Public Opinion on European Integration?“, *Political Science and Politics*, 37(3): 415-420.

Hooghe, Liesbet ir Marks, Gary (2005) „Europe Divided? Elites vs. Public Opinion on European Integration“, *European Union Politics*, 4(3): 281-304.

Hopkins, Daniel J. (2010) „Politicized Places: Explaining Where and When Immigrants Provoke Local Opposition“, *American Political Science Review*, 104(1): 40-60.

Ivarsflaten, Elisabeth (2007) „What Unites Right-Wing Populists in Western Europe?: Re Examining Grievance Mobilization Models in Seven Successful Cases“, *Comparative Political Studies*, 41(1): 3-23.

Jensen, Tina Gudrun (2008), „To Be ‘Danish’, Becoming ‘Muslim’: Contestations of National Identity?“, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 34(3): 389-409.

Jolly, Seth K. Ir DiGiusto, Gerald M. (2013) „Xenophobia and immigrant contact: French public attitudes toward immigration“, *The Social Science Journal*, pp. 1-10.

Jupskås, Anders Ravik (2019) „Why Did the Danish People’s Party Lose More Than Fifty Percent of Its Votes“, Center for Research on Extremism <<https://www.sv.uio.no/c-rex/english/news-and-events/right-now/2019/danish-election-2019.html>> [Žiūrėta 2020 05 23].

Kosho, Joana (2016) „Media Influence On Public Opinion Attitudes Toward The Migration Crisis“, *International Journal Of Scientific & Technology Research*, 5(5): 86-91.

Kurekova, Lucia M. (2011) *Theories of Migration: Conceptual Review and Empirical Testing in the Context of the EU East-west Flows*. London: University College London.

Leveson, J. (2012) *An Inquiry into the Culture, Practices, and Ethnics of the Press, Volume II*. London: The Stationery Office.

Lindekilde, Lasse ir Mouritsen, Per (2007) „Public and Political Debates on Multicultural Crises in Denmark“, Report for the project ‘A European Approach to Multicultural Citizenship. Legal, Political and Educational Challenges’ (EMILIE), European Commission

<https://www.researchgate.net/publication/237628415_Public_and_Political_Debates_on_Multicultural_Crises_in_Denmark> [Žiūrėta 2020 05 23].

Lippmann, Walter (1922) *Public Opinion*, Macmillan Company [1992].

Lipset, Seymour Martin, ir Gary Marks (2001) *It Didn't Happen Here: Why Socialism Failed in the United States*. W.W. Norton & Company.

Luedtke, Adam (2005) „European Integration, Public Opinion and Immigration Policy: Testing the Impact of National Identity“, *European Union Politics*, 6(1): 83-112.

Macrotrends (2020a) „Denmark Immigration Statistics 1960-2020“, Macrotrends <<https://www.macrotrends.net/countries/DNK/denmark/immigration-statistics>> [Žiūrėta 2020 05 23].

Macrotrends (2020b) „Sweden Immigration Statistics 1960-2020“, Macrotrends <<https://www.macrotrends.net/countries/SWE/sweden/immigration-statistics>> [Žiūrėta 2020 05 23].

Mangum, Maruice ir Block, Ray (2018) „Social Identity Theory and Public Opinion towards Immigration“, *Social Sciences*, 41(7): 1-16.

Markaki, Yvonne ir Longhi, Simonetta (2013) „What Determines Attitudes to Immigration in European Countries? An Analysis at the Regional Level“, *Migration Studies*, 1(3): 311-337.

McLaren, Lauren M. (2003) „Anti-Immigrant Prejudice in Europe: Contact, Threat Perception, and Preferences for the Exclusion of Migrants“, *Social Forces*, 81(3): 909–936.

Migrationsverket (2020) „Asylum“, Swedish Migration Agency <<https://www.migrationsverket.se/English/About-the-Migration-Agency/Statistics/Asylum.html>> [Žiūrėta 2020 05 23].

Money, Jeannette (1997) “No Vacancy: The Political Geography of Immigration Control in Advanced Industrial Countries”, *International Organization*, 51(04): 685–720.

OECD (2016) Foreign-born Unemployment, OECD Data <<https://data.oecd.org/migration/foreign-born-unemployment.htm>> > [Žiūrėta 2020 05 23].

Ottaviano, GianMarco ir Peri, Giovanni (2012) „Rethinking the Effects of Immigration on Wages“, *Journal of the European Economic Association, European Economic Association*, 10(1): 152-197.

Pottie-Sherman, Yolande ir Wilkes, Rima (2017) „Does Size Really Matter? On the Relationship between Immigrant Group Size and Anti- Immigrant Prejudice“, *International Migration Review*, 51(1): 218-250.

Puchala, Donald (1970) “The Common Market and Political Federation in Western European Public Opinion”, *International Studies Quarterly*, 14(1): 32-59.

Ray, Leonard (2006) „Public Opinion, Socialization and Political Communication“, Jørgensen, Erik, Rosamonda, Ben ir Pollack, Mark (sud.), *Handbook of European Union Politics*. SAGE Publications, pp. 263-281

Ramalingam, Vidhya (2012) „The Sweden Democrats: Anti-Immigration Politics under the Stigma of Racism“, Centre on Migration, Policy and Society, Working Paper No. 97, University of Oxford.

Sidanius, James (1993) „The Psychology of Group Conflict and the Dynamics of Opression: A Social Dominance Perspective.” *Explorations in Political Psychology* Shanto Iyengar and William McGuire (sud.). Duke University Press.

Statistics Denmark (2020) „Asylum Applications and Residence Permits“, Statistics Denmark <<https://www.dst.dk/en/Statistik/emner/befolkning-og-valg/indvandrere-og-efterkommere/asyllansoegninger-og-opholdstilladelser>> [Žiūrėta 2020 05 23].

Sweden and Migration (2020) „Sweden and Migration“, Sverige <<https://sweden.se/migration/#>> [Žiūrėta 2020 05 23].

Sweden Democrats (2020) „About Us in English“, SD <<https://sd.se/english/>> [Žiūrėta 2020 05 23].

The Ministry of Immigration and Integration (2017) „International Migration - Denmark“, Report to OECD.

Thielemann, E. (2001) *The „Soft“ Europeanization of Migration Policy: European Integration and Domestic Policy Change*. Paper presented at the ECSA Seventh Biennial International Conference.

Trading Economics (2020) „Denmark Unemployment Rate“, Trading Economics <<https://tradingeconomics.com/denmark/unemployment-rate>> [Žiūrėta 2020 05 23].

Van Dijk, Teun (2000) „Ideologies, Racism, Discourse: Debates on Immigration and Ethnic Issues“, Wal, J. K. and Verkuyten, M. (sud.). *Comparative Perspectives on Racism*. Aldershot: Ashgate, pp. 91-115.

Visser, Penny S. et al. (2010) „Knowledge and Attitudes“, in Donsbach, W. ir Traugott, M. (sud.). *The Sage Handbook of Public Opinion Research*. London: SAGE Publications, pp. 123-140.

Wildgen, John K. ir Feld, William J. (1976) „Evaluative and Cognitive Factors in the Prediction of European Unification“, *Comparative Political Studies*, 9(3): 309-34.

World Bank (2013) *Data for Denmark, Sweden*, World Bank <<https://data.worldbank.org/?locations=DK-SE>> [Žiūrėta 2020 05 23].

World Bank (2015) *Data for Denmark, Sweden*, World Bank <<https://data.worldbank.org/?locations=DK-SE>> [Žiūrėta 2020 05 23].

World Bank (2017) *Data for Denmark, Sweden*, World Bank <<https://data.worldbank.org/?locations=DK-SE>> [Žiūrėta 2020 05 23].